

16+

Сувязны
айчыннага
жывапісу
стар. 5

Таямніцы,
пошукі,
каханне
стар. 6

Эксклюзіўнасць
гучання
вобразы
стар. 13

Самы смелы эксперымент

Фота Аляксея Мотчана.

Фігара (Арцём Пінчук) і Сюзана (Ксенія Харашкевіч).

Сталічны тэатр «Тэрыторыя мюзікла» напрыканцы сезона парадаваў сваіх прыхільнікаў чарговай неардынарнай пастаноўкай. Гэтым разам — мюзіклам-пасцічка «Фігара» паводле знакамітай п'есы Бамаршэ «Шалены дзень, або Жаніцьба Фігара». (Названая камедыя — другая з трылогіі пра прыгоды гэтага персанажа, першая — «Севільскі цырульнік».)

Бясспрэчна, Фігара — самы яркі персанаж у драматургіі XVIII стагоддзя, які займае сваё пачэснае месца ў шэрагу так званых вечных вобразаў. Сусветную славу набылі і оперы, заснаваныя на сюжэтах гэтых камедый: «Севільскі цырульнік» Расіні і «Жаніцьба Фігара» Моцарта. Абедзве па жанру — оперы-буфа. Тут усё высвечваецца і падаецца праз прызму камічнага.

Як зазначыла рэжысёр Анастасія Грынёнка, падобны матэрыял, заснаваны на камедыі становішчаў, у цэнтры якой знаходзіцца яркі персанаж, вельмі прыдатны для стварэння сучаснай тэатральнай феерыі ў жанры мюзікла. «Паколькі такога музычна-сцэнічнага твора яшчэ ніхто не напісаў, то мы ўзялі на сябе смеласць стварыць яго ў нашым тэатры».

«ЛІМ»-акцэнты

Напярэдадні. «Вялікая размова з Прэзідэнтам» адбудзецца 9 жніўня. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка сустрэнецца з журналістамі, прадстаўнікамі грамадскаці, экспертнай і медыйнай супольнасці ў фармаце адкрытай размовы. Мерапрыемства будзе транслявацца ў прамым эфіры.

Віншаванне. Кіраўнік дзяржавы павіншаваў Народнага артыста Расійскай Федэрацыі Мікалая Бурляева з 75-годдзем. «У Беларусі вас ведаюць і любяць як паспяховага акцёра, сцэнарыста, рэжысёра і грамадскага дзеяча, — адзначыў Аляксандр Лукашэнка. — Прыродны талент і невычэрпная энергія далі вам магчымасць стварыць вялікую колькасць яркіх мастацкіх вобразаў, якія нязменна прывабліваюць шчырасцю і глыбінёй». Прэзідэнт выказаў упэўненасць, што творчасць Мікалая Бурляева і ў далейшым будзе садзейнічаць захаванню гуманістычных каштоўнасцей і ўмацаванню культурных сувязей паміж Беларуссю і Расіяй.

Мас-медыя. Свабода слова ў Беларусі не будзе парушана, а СМІ могуць свабодна працаваць, як і раней. Але варта аддзяліць СМІ ад тых, хто прыкрываецца імем СМІ, адзначыў, адказваючы на пытанні журналістаў, міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь Уладзімір Пярцоў, які на мінулым тыдні прымаў ўдзел у сустрэчы Прэзідэнта з актывам мясцовай вертыкалі па актуальных пытаннях грамадска-палітычнай абстаноўкі. «Мы цудоўна разумеем, што дзякуючы СМІ выкрываюцца многія праблемы, якія хваляюць грамадзян. І гэтыя праблемы відаць уладзе, якая вырашае іх. Такія працэсы дазваляюць зрабіць наша жыццё лепшым», — падкрэсліў Уладзімір Пярцоў.

Конкурс. Міністэрства культуры сумесна з Мінскім гарадскім выканаўчым камітэтам аб'яўляе новы конкурс эскізных праектаў скульптурнай кампазіцыі, прысвечанай адзінству беларускага народа. У сувязі са змяненнем запланаванага ў Мінску месца размяшчэння памятнага знака «Уз'яднанне» («Воссоединение»), прысвечанага тэме ўз'яднання Заходняй і Усходняй Беларусі і захавання адзінства народа, конкурс эскізных праектаў, які праводзіўся з 29 красавіка 2021 года, быў адменены. Аднаведны загад Міністэрства культуры падпісаны 26 ліпеня 2021 года, патлумачылі ў ведамстве. Удзельнікам могуць быць аўтары або аўтарскія калектывы скульптураў і архітэктараў, якія маюць або атрымліваюць адпаведную прафесійную адукацыю. Заяўку ў Міністэрства культуры неабходна падаць да 26 жніўня. Падрабязную інфармацыю аб умовах удзелу ў конкурсе можна знайсці на сайце Міністэрства культуры ў раздзеле «Конкурсы і мерапрыемствы».

Спадчына. У Круцкім замку завершаны чарговы этап работ, які дазваляе зноў прымаць наведвальнікаў. Як паведамлілі ў Гродзенскім аблвыканкаме, у вобласці працягваецца праца па захаванні і ўзнаўленні аб'ектаў гісторыка-культурнай спадчыны. У цэнтры ўвагі — замкі ў Крэва, Гальшанах, Гродне і Навагрудку, а таксама знакавыя сядзібы рэгіёна. Што датычыць Круцкага замка, цяпер ідзе экспертыза праектна-каштарыснай дакументацыі па кансервацыі яго паўднёва-заходняй сцяны. А па выхадных праводзяць экскурсіі супрацоўнікі Смаргонскага гісторыка-краязнаўчага музея. Паводле БелТА, з 4 ліпеня замак наведвалі амаль тысяча гасцей.

Традыцыі. Пленэр па вырабе дэкаратыўных скульптур з каменя праходзіць у Стоўбцах і завершыцца 13 жніўня. Мэта — папулярызацыя беларускага мастацтва, далучэнне жыхароў да дасягненняў мастацкай культуры, паляпшэнне архітэктурнай і эстэтычнай выразнасці мясцовасці. Тэматыка пленэра звязана з імем і творчасцю Якуба Коласа. У раёне вырашылі загадка падрыхтавацца да 140-годдзя з дня нараджэння знакамітага земляка. Таму і запрасілі скульптураў, а тэматычныя фігуры потым устанавяць на вуліцах горада, расправілі ў Стаўбцоўскім райвыканкаме. Арганізатарамі пленэра выступілі галоўнае ўпраўленне культуры Мінскага аблвыканкама, Мінскі абласны цэнтр народнай творчасці, аддзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Стаўбцоўскага райвыканкама.

Рэгіёны. Фестываль народных промыслаў і рамёстваў «Краснапольскі глечы» пройдзе ў раённым цэнтры напрыканцы жніўня чацвёрты раз. Праграмай запланаваны кірмаш майстроў і дэманстрацыйны майстар-класы, творчыя сустрэчы, прэзентацыйная пляцоўка рамёстваў і майстроў «Традыцый прадкаў не губляем», музейная экспазіцыя «Ганчарства Краснапольшчыны: гісторыя і сучаснасць», паведамляе БелТА. Акрамя таго, удзельнікаў чакаюць два конкурсы па выкананні работ у традыцыйных і сучасных тэхніках — «Незабытыя рамёствы» і «Рамёствы ў фармаце сучаснасці».

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

супрацоўніцтва

Дыялог без межаў

Прадстаўнікі дыяспар, якія пражываюць у Беларусі, сустрэліся гэтымі днямі ў До-ме прэсы. Як паведамляецца на сайце Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, нагодай стала прэс-канферэнцыя, прымеркаваная да Года народнага адзінства.

У абмеркаванні прыняў у тэме «Шматаблічная Беларусь. Уклад дыяспар у міжнацыянальны дыялог» узялі ўдзел лідары нацыянальных грамадскіх аб'яднанняў Арменіі і Грузіі, Азербайджана і Украіны, прадстаўнікі яўрэйскіх і расійскіх арганізацый, Саюза палякаў Беларусі.

Удзельнікі падкрэслівалі неабходнасць захавання міру і стабільнасці, разважалі аб ролі ўмацавання міжнацыянальнага дыялогу, які існуе ў Беларусі на працягу шматлікіх дзесяцігоддзяў і дапамагае людзям розных нацыянальнасцей, рэлігій і культур суіснаваць без праблем.

Фота з drompress.by

У нашай краіне пражываюць прадстаўнікі 156 нацыянальнасцей. Зарэгістравана больш за 200 нацыянальна-культурных і грамадскіх аб'яднанняў, якія спрыяюць развіццю канструктыўнага міжнацыянальнага дыялогу. Штогод на беларускай зямлі

праходзяць Дні культуры розных краін. Візітнай карткай шматнацыянальнай добрасуседскай Беларусі ўдзельнікі прэс-канферэнцыі назвалі Рэспубліканскі фестываль нацыянальных культур у Гродне.

Іна ЛАЗАРАВА

вектар

Разгледзець чалавека ў літаратуры

Размова пра літаратуразнаўства і яго статускі з грамадскім, сацыяльным жыццём адбудзецца сёння ў Пінскай гарадской цэнтральнай бібліятэцы падчас круглага стала «Узняцца да лёсу чалавечага», прымеркаванага да 75-годдзя з дня нараджэння беларускага літаратурнага крытыка і літаратуразнаўцы Валянціны Локун (1946—2016).

Чалавек драматычнага лёсу, інвалід і разам з тым выключна актыўны творца, якая, хаця і правяла большую частку свайго жыцця ў сценах уласнай кватэры, за адведзеныя ёй дзесяцігоддзі паспела зрабіць вельмі шмат. Абараніла дысертацыю на званне кандыдата філалагічных навук. Напісала доктарскую, але па шэрагу абставін не змагла яе абараніць. Выдала манаграфію «Маральна-філасофскія пошукі беларускай ваеннай і гістарычнай прозы. 50 — 60-я гады» (1995), «Васіль Быкаў у кантэксце сусветнай літаратуры» (2005), напісала раздзелы ў акадэмічнай гісторыі

беларускай літаратуры, дзясяткі літаратурна-крытычных артыкулаў, творчых партрэтаў, рэцэнзій.

Валянціна Локун друкавалася ў часопісах «Польмя», «Нёман», «Малодасць», «Роднае слова», газеце «Літаратура і мастацтва». Яна шчыра, захопленая пісала пра творчасць Васіля Быкава, Уладзіміра Гніламёдава, Валянціны Коўтун, Алега Ждана, іншых празаікаў, паэтаў, літаратуразнаўцаў, дзіцячых пісьменнікаў. Валянціна Іванаўна двойчы была адзначана прэміяй часопіса «Польмя». А ў 2004 годзе стала лаўрэатам прэміі прэзідэнтаў Акадэміі навук Украіны, Беларусі, Малдовы.

Падчас круглага стала, арганізатарамі якога сталі Брэсцкая абласная бібліятэка імя М. Горкага, аддзел культуры Пінскага гарвыканкама, Пінская цэнтральная гарадская бібліятэка, выступяць пісьменнікі, краязнаўцы, бібліятэкары з Пінска, Гродна, Брэста, Мінска. Да круглага стала прымеркаваны і выпуск кнігі ўспамінаў пра Валянціну Локун.

Сяргей ШЫЧКО

імпрэзы

Паэтычныя лекі ад бібліятэкі

Супрацоўнікі Астравецкай раённай бібліятэкі зладзілі творчую сустрэчу «Вершы і музыка як падарунак» у гарадскім скверы райцэнтра.

У імпрэзе бралі ўдзел прадстаўнікі літаратурнага аб'яднання «Астравецкай зямлі галасы» Людміла Кухаровіч, Капіталіна Пятроўская, Аляксандр Марозаў і іншыя. Майстры слова прадставілі на суд грамадскасці свае творы. Вершы і песні гучалі ў аўтарскім выкананні. Слухачы з задавальненнем слухалі тэлевядзімых землякоў.

Часам даводзіцца чуць меркаванне, што паэзія не для маладых. Гэты тэзіс абвергла сама моладзь, прадстаўнікі якой удзельнічалі ў мерапрыемстве. Не абышлося і без матуль з дзецьмі: маці імкнуцца прывіць сваім дзецам любоў да слова і мастацтва з малых гадоў.

Аўтары падышлі да імпрэзы крэатыўна і прадставілі розныя творы: гучала і любоўная лірыка, і патрыятычная, вершы пра прыроду. Парадавалі прысутных гумарыстычныя вершы і байкі. Хтосьці пазнаў у героях сябе, сваіх суседзяў, блізкіх і ад душы пасмяяўся. Паэты чыталі вершы пра родны край — не забыліся і пра родную Астравеччыну. Прыгадалі, як важна захоўваць адзінства, заставацца моцным і нязломным народам.

Імпрэзай цікавіцца моладзь Астравца.

Асобнае месца было адведзена тэме спорту. Супрацоўнікі бібліятэкі падрыхтавалі віктарыну, прысвечаную розным відам спаборніцтваў і цікавыя выстаўкі.

Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ, фота аўтара

праекты

У святле Наднямоння

Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа з 9 па 28 жніўня запрашае на часовую экспазіцыю твораў беларускага мастака Уладзіміра Сулкоўскага.

«Яшчэ са школьных гадоў будучы мастак захапляўся літаратурнай творчасцю Песняра», — распавядаў у музеі. Цікаваць гэтая не знікла і ў сталым узросце. У 1986 годзе Сулкоўскі пачынае ствараць серыю карцін, прысвечаных родным мясцінам Коласа.

Разам з краявідамі на радзіме класіка мастак пісаў і інтэр'еры, якія мелі дачыненне да гісторыі жыцця

песняра. Кожная работа — асобная задумка майстра, кожная мае адметную гісторыю стварэння, падкрэсліваюць у музеі. І прыводзяць у прыклад словы мастака аб працы над карцінай «Акінчыцы. Інтэр'ер»: «Я засяродзіў увагу на раскрыцці галоўнай тэмы: у акно хаты заглянула сонейка, каб сваім Боскім святлом саграваць будучага паэта, тонкімі праменьчыкамі люляць яго калыску».

На часовай экспазіцыі «Мне сонцам свеціць Наднямонне» ў Коласавым доме будуць прадстаўлены работы, якія Уладзімір Сулкоўскі напісаў падчас знаходжання на радзіме класіка.

Іна ЛАЗАРАВА

вернісаж

Лабараторыя

традыцыяналістаў і наватараў

Экспазіцыя эстонскіх мастакоў асацыяцыі «Міжнародная лабараторыя мастацтваў» адкрылася ў арт-гасціні «Высокае месца». На выстаўцы, у якой прымаюць удзел Пірэт Бергман, Війве Ноар, Аляксей Карнілаў і Юрый Мільдэберг, прадстаўлены работы ў тэхніках акварэль, гуаш, калаж, друкаваная графіка. Усе аўтары — члены саюзаў мастакоў Эстоніі, удзельнікі шматлікіх выставак у краіне і за мяжой, іх работы знаходзяцца ў прыватных і дзяржаўных калекцыях розных краін.

Карціны Пірэт Бергман адрозніваюцца яркімі ўзорамі, якія пераходзяць ў абстрактную форму з выразнай сімволікай. Аўтар — стваральнік сваіх уласных свегаў у жывапісе, скульптуры і інсталцыі. Яна не толькі праілюстравала, але і напісала некалькі дзіцячых кніг. Війве

Ноар узначальвае секцыю кніжнага дызайну Эстонскай асацыяцыі графічных дызайнераў, стварае ў тэхніцы акварэлі, распрацоўвае дызайн

паштовак, праілюстравала больш за 20 дзіцячых кніг. Аляксей Карнілаў — заснавальнік і ўдзельнік асацыяцыі «Міжнародная лабараторыя мастацтва». Творца працуе як у традыцыйных графічных тэхніках, так і эксперыментуе, выкарыстоўваючы калаж. Юрый Мільдэберг — мастак-ілюстратар. Яго карціны вызначаюцца яркім стылем і бязмежнай фантазіяй.

«Міжнародная лабараторыя мастацтваў» была створана ў ліпені 2016 года. Суполка аб'ядноўвае мастакоў, якія ўжо маюць пэўныя дасягненні і аўтарытэт у розных галінах візуальных мастацтваў. Удзельнікі ставяць сабе за мэту зрабіць мастацтва даступным найбольшай колькасці гледачоў, пазнаёміць з навінкамі жывапісу і графікі з новымі імёнамі, а таксама стварыць умовы для новых эксперыментаў у візуальным мастацтве. Сёння ў арт-групу ўваходзяць майстры з Эстоніі, Расіі і Канады.

Яўгенія ШЫЦЬКА

фестывалі

З любоўю да малой радзімы

Заўтра распачнецца двухдзённая Міжнародныя кулінарныя фестываль «Мотальскія прысмакі», які адзінаццаты раз збярэ гасцей у аграгарадку Моталь Іванаўскага раёна. Фэст стаў месцам нефармальнага сустрэч не толькі для сяброў і гасцей з усіх куткоў Беларусі, але і прадстаўнікоў розных краін.

А тых, хто любіць ствараць цуды сваімі рукамі, укладваючы ў іх душу, эмоцыі і пачуцці, чакаюць у «Горадзе майстроў», дзе збярацца каля 120 умельцаў. Сярод іх — ганчары, кавалі, разьбяры па дрэве. Будучы прадстаўлены вырабы з саломы і лазы, прадметы ткацтва і сучаснага мастацтва. Сваю сувенірную прадукцыю на выстаўцы-продажы пакажуць умельцы з Віцебска, Мінска, Іродна, Баранавіч, Магілёва, Бабруйска, Ваўкавыска, Маладзечна, Калінкавіч, Зэльвы, Стоўбцаў, паведамляецца на сайце Брэсцкага аблвыканкама.

Акрамя калектываў аматарскай творчасці Іванаўскага і суседніх раёнаў, святочную праграму для удзельнікаў і гасцей фэсту прадставяць больш як 10 творчых каманд з усіх куткоў Беларусі. У вячэрняй

Фота з сайта vmotal.by

канцэртнай праграме выступяць артысты беларускай эстрады.

У суботу гасцей свята парадуюць яркімі творчымі нумарамі, якія адлюстروўваюць каларыт і індывідуальнасць розных культур. Удзел бяруць мастацкія калектывы і выканаўцы грамадскага аб'яднання «Мінскае гарадское армянскае культурна-асветніцкае таварыства «Айастаі», Беларускага грамадскага аб'яднання ўкраінцаў «Ватра», грамадскага аб'яднання «Саюз палякаў Беларусі», грамадскай дабрачыннай яўрэйскай арганізацыі «Хэсэд Рахамім»,

грамадскага аб'яднання «Грузінскае культурна-асветніцкае таварыства «Мамулі», Міжнароднага грамадскага аб'яднання «Татара-башкірская культурная спадчына «Чышма»».

Маталіне заўсёды адрозніваліся любоўю да парадку на роднай зямлі. Мясцовыя жыхары робяць усё грунтоўна і з вялікай любоўю дзеля роднага Моталі і сваёй краіны. Па традыцыі на свяце будзе прадстаўлена прадукцыя прадпрыемстваў і прадпрымальнікаў аграгарадка Моталь.

Міра ІЎКОВІЧ

«ЛІМ»-люстэрка

Пачаўся прыём работ на XXIV Міжнародны фестываль анімацыйных фільмаў «Анімаёўка», які будзе праходзіць з 25 па 27 кастрычніка ў Магілёве, інфармуе БелТА. Летас на конкурсах анімацыйных фільмаў і дзіцячай анімацыйнай творчасці былі заяўлены 283 фільмы з 45 краін, на конкурс дзіцячай выяўленчай і дэкаратыўна-прыкладной творчасці — 350 работ з Беларусі, Расіі і Казахстана. Ідэя правядзення міжнароднага фестывалю анімацыйных фільмаў «Анімаёўка» належыць рэжысёру-аніматару кінастудыі «Беларусьфільм» Ігару Волчаку. Арганізатарамі выступаюць Міністэрства культуры і Магілёўскі абласны выканаўчы камітэт.

Аб'яўлены новы арганізатар кінафестывалю «Лістапад». Як перадае Sputnik, Міністэрства культуры Беларусі, заснавальнік форуму, правяло адкрыты конкурс на выбар арганізатара, але пасля двух няздзейсненых тэндэраў абвясціла арганізатарам айчынную кінастудыю «Беларусьфільм». Сёлета агульны кошт кінафестывалю складае 775 тысяч беларускіх рублёў: 550 тысяч рублёў будзе выдзелена Міністэрствам культуры, 225 тысяч — «Беларусьфільмам». Першы кінафорум «Лістапад» адбыўся ў Мінску ў 1994 годзе і да 2002 года меў назву «Міжнародны кінафестываль краін СНД і Балты». З 2013 года атрымаў акрэдытацыю Міжнароднай федэрацыі асацыяцыі кінапрадзюсараў і цяпер з'яўляецца адным з найбольш прэстыжных кінафестывалю на тэрыторыі СНД.

Працягваецца прыём заявак на Фестываль дакументальнага кіно краін СНД «Еўразія. DOC», які будзе праходзіць з 27 верасня да 1 кастрычніка ў Мінску і Смаленску. Цэнтральнымі тэмамі шостага фэсту стануць знававія для Еўразійскай прасторы і свету ў цэлым падзеі — юбілейныя даты: 80 гадоў з дня пачатку Вялікай Айчыннай вайны, 75 гадоў з дня заканчэння Нюрнбергскага трыбунала, 60 гадоў першага палёту чалавека ў космас, 30 гадоў з моманту падпісання «Белавежскіх пагадненняў». У праграме кінафоруму — паказы фільмаў на вялікім экране, сустрэчы аўтараў з гледачамі, круглыя сталы, майстар-класы, спецыяльныя праекты. Чарговы раз пройдзе Маладзёжны конкурс кароткаметражак «Еўразія. DOC: 4 хвіліны». Апошні дзень падачы заявак на ўдзел — 10 жніўня, паведамляецца на сайце форуму.

Новая кніга Віктара Пялевіна ад выдавецтва «Эксмо» з'явіцца ў продажы 26 жніўня. Твор выйдзе адначасова ў папярковым і электронным варыянтах, а таксама ў аўдыёфармаце ў агучцы вядомых асоб. Падрабязныя дэталі аб самім творы стануць вядомыя бліжэй да рэлізу, гаворыцца на сайце выдавецтва. Віктар Пялевін лічыцца адным з самых яркіх пісьменнікаў канца XX — пачатку XXI стагоддзя. За сваю дэбютную кнігу — зборнік аповяданняў «Сіні ліхтар» 1991 года — ён атрымаў «Малую Букераўскую прэмію». З таго часу практычна кожная яго кніга становіцца падзеяй у літаратурным свеце. Сярод найбольш вядомых твораў — «Generation П», «Empire V», «Жыццё насякомых».

Дом у Абердзіна (Вашынгтон, ЗША), у якім правёў дзяцінства вакаліст гурту Nirvana Курт Кобэйн, прызнаны культурнай спадчынай. Дэнарамент археалогіі і захавання гістарычных помнікаў Вашынгтона дадаў будынак у Рэестр культурна значных месцаў і аб'ектаў, знойдзеных па ўсім свеце, перадае PIA «Новости». Фронтмэн Nirvana жыў тут з 1968 па 1984 гады і рабіў першыя крокі ў музыцы. У інтэр'еры захавалася некалькі яго рэчаў. Па інфармацыі агенцтва, цяперашні ўладальнік дома Лі Бэкан (набыў будынак у 2018 годзе ў родных музыканта) некалькі гадоў займаецца яго рамонтам і аднаўленнем, каб праводзіць прыватныя экскурсіі. Гэты працэс амаль завершаны. Уласнік паведамляе, што дзверы дома адкрыюцца для турыстаў ужо ў наступным годзе.

Сусветная прэмія серыяла па матывах фэнтэзіінага рамана-эпапеі пісьменніка Джона Толкіна і кінатрылогіі «Уладар пярсценкаў» рэжысёра Пітэра Джексона чакаецца 2 верасня 2022 года. Аб гэтым гаворыцца ў прэс-рэлізе, размешчаным на сайце кампаніі Amazon. Паведамляецца, што новыя серыі будуць публікавацца кожны тыдзень на стрымінгавай платформе Amazon Prime Video, даступнай гледачам больш чым 240 краін. Вядома, што здымкі першага сезона прайшлі ў Новай Зеландыі. Новы праект мае вытворчы бюджэт у 450 млн долараў, што робіць яго самым дарагім з калі-небудзь створаных серыялаў.

Цікавіні ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Цукеркі ад літаратуразнаўца

Доктару філалагічных навук, дацэнту, гадоўнаму навуковому супрацоўніку аддзела тэорыі і гісторыі літаратуры Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі Яўгену Гарадніцкаму споўнілася 70 гадоў. Ён аўтар шматлікіх навуковых прац, а таксама артыкулаў і рэцэнзій, якія папулярныя аічыннае прыгожае пісьменства. А яшчэ Яўген Андрэевіч выступае як паэт і празаік.

Пра творчасць і навуковую дзейнасць Яўгена Гарадніцкага, думаю, цягам часу напішуць літаратуразнаўцы, а я прапаную ўрыўкі з маіх дзённікавых запісаў, у якіх зафіксаваны нашы з Яўгенам Андрэевічам сустрэчы.

23.01.1980. Атрымаўшы ліст ад Яўгена Гарадніцкага, раніцай паехаў да яго на працу. Якраз ён быў на калідоры. Пасля мы доўга стаялі каля акна і размаўлялі. Яўген чытаў і крытыкаваў мае вершы. Пасля зайшлі ў кабінет і зноў размаўлялі. Яўген чытаў свае творы. Добрыя ў яго вершы. Паказваў кнігі Аркадзя Куляшова, Максіма Танка, Янкі Сіпакова, Пятруса Макаля. Зачытваў сёе-тое з іх. Прачытаў мне рэцэнзію на кнігу Анатоля Вярцінскага «Ветрана».

26.02.1980. Быў у Яўгена Гарадніцкага. Паведаміў яму, што здаў у выдавецтва кнігу вершаў і даў тэлефон Барадудзіна, каб і Жэня занёс яму свой рукапіс. Сказаў, што занясе. Я паказаў новыя вершы, напісаныя ў стылі Барадудзіна. Жэня пахваліў. Потым пачытаў мае апавяданне пра вайну, напісанае ў шостым класе. Сябра смяяўся над маёй наіўнасцю. Цяпер ён піша рэцэнзію на «Нашчадкі». Даў мне пазнаёміцца са сваімі вершамі. Адзін з іх прысвечаны Хлебнікаву.

10.03.1980. Быў у Я. Гарадніцкага. Ён сядзеў адзін і вучыў англійскую мову. Я паказаў яму вершы Ст. Валодзькі, а таксама ліст ад Я. Янушкевіча, які прапанаўвае мне паехаць у вандроўку ў Мір і Нясвіж. Даў пачытаць Яўгену і свае вершы. Хваліў, ганіў, даваў парады па-сяброўску. Спрачаліся пра вершаваныя памеры і рытмы ў іх. Зайшоў Уладзімір Гніламёдаў. Працягнуў і мне руку. Яўген пайшоў з ім. Пасля вярнуўся і сказаў, каб я цяпер не мыў рук, бо вітаўся з самім Гніламёдавым. Я папрасіў што-небудзь пачытаць. Яўген даў дзве брашуры «Знамя» і кнігу «Дотык да зямлі» Петруса Макаля. Кніжку Яўген у выдавецтва не здаў і Барадудзіну не званіў. Я раскасаў пра літаб'яднанне «Крыніцы». Яўген пахваліў мае вершы «Плача маці» і «Закінутая хата».

25.03.1980. Учора (панядзелак) быў у Яўгена Гарадніцкага. Даведаўся, што памёр Пятрус Броўка. Пасля з Яўгенам паехаў да Палаца спорту, каб купіць білеты на хакей «Дынама» — «Дзізіліст». Сустрэлі Яўгенавых знаёмых мастакоў У. Савіча і М. Селешчука. Яны нам купілі білеты без чаргі. Пасля мы пайшлі ў кнігарню «Светач». Мастакі паглядзелі-паглядзелі на кнігі Яўген зайшоў у «Рамонак» і купіў цукерак. Даў мне. Дамовіліся сустрэцца ў 18 гадзін. Я прыйшоў раней. Хадзіў, хадзіў, а Жэні ўсё няма і няма. Прыйшоў у 18.20. Спазніўся, бо сустрэў знаёмага. Білеты на хакей былі ў Гарадніцкага.

23.06.1980. Быў у Яўгена Гарадніцкага на працы. Ён піша пра Уладзіміра Караткевіча, пра «Каласы пад сярпом тваім». Паразмаўлялі. Жэня даў спіс літаратуры, якую трэба абавязкова прачытаць мне. Я купіў кнігі Б. Слуцкага і М. Луконіна.

7.07.1986. Прыехаў у Мінск з Пугачоў. Многіх не застаў на працы — паехалі ў калгасы. Зайшоў у майстэрню да Уладзіміра Сцяпана. Пагаманілі. Потым сустрэў Анатоля Сыса. З ім схадзілі на раскопкі. У «Полымі» бачыўся з Алесем Пісьмянковым. (...) У Гарадніцкіх быў а 19-й гадзіне. Жэня падарыў сваю кніжку. Слухалі на магнітафоне запіс, як іграе на флейце яго малы сын Паўлік. З Жэнем я прасядзеў амаль да дзвюх гадзін ночы. Назаўтра ўдвух пахадзілі па рэдакцыях...

Фота з сайта lir-book.by.

Яўген Гарадніцкі.

28.08.1986. Неяк перад дарогай у Маскву нявесела. У «Малодосці» Саламаха запрашаў пераначаваць. Адмовіўся, бо абяцаў быць у Гарадніцкіх. (...) У Гарадніцкіх быў вечарам. Абрадаваліся. З Жэнем сядзеў дапазна. Расказаў яму пра наш раён, бо ён не ведаў многае.

29.07.2011. Сёння майму земляку літаратуразнаўцу Яўгену Гарадніцкаму спаўняецца 60 гадоў. Ён быў у ліку першых, з кім я пазнаёміўся ў 1977 годзе на калідоры рэдакцыі газеты «Чырвоная змена». У той час Яўген заканчваў вучобу ў БДУ, працаваў у выдавецтве разам з Міколам Селешчуком і жыў у Ракаве. Нейкі час мы сустракаліся толькі на пасяджэннях літаб'яднання «Крыніцы», а потым, калі ў Ракаве была прададзена хата і куплена ў Мінску, я часта прыходзіў да Яўгена, і мы чыталі адзін аднаму вершы, марылі на роварах аб'ехаць усю Беларусь. Нічога не аб'ехалі. Яўген нават ровара не купіў. Закончыўшы вучобу ў БДУ, мой сябра стаў працаваць у Інстытуце літаратуры. Праца яму была даспадобы. Аднак Яўген, раскасаўчы пра сваіх супрацоўнікаў, часта скардзіўся на Тамару Чабан: «Яна прыйшла ў інстытут намнога пазней за мяне, а ёй зарплату большую далі... Яна многа піша... Яна многа друкуецца... Яна... Яна...» Час ішоў, і аднойчы Яўген прызнаўся мне, што сабраўся жаніцца. На маё пытанне «З кім?» сябра адказаў: «Прыходзь у нядзелю, у мяне будзць госці, і я цябе пазнаёмлю з будучай жонкай...». І я прыйшоў, і на лавачцы каля хаты ўбачыўшы Тамару Чабан, якая скрэбла бульбу, і якую я добра ведаў, падумаў: «Ну Яўген! Прымушае гэццей працаваць! Што ж ён мне загадае рабіць?» Зайшоўшы ў хату, запытаўся: «А дзе ж нявеста?» — «Як дзе? Бульбу шкрабе...» — адказаў мой сябра. «Дык там жа на вуліцы адна Тамара Чабан...» — не разумеючы нічога, сказаў я. «А яна і ёсць мая будучая жонка...» — заўсміхаўся Яўген...

29.07.2011. Калі памерла Тамара Чабан, Яўген Гарадніцкі застаўся адзін з малым сынам Паўлікам і гадавалай дачкой. Гледзячы, як цяжка Яўгену аднаму з дзецьмі, праз пэўны час сябры пачалі шукаць яму жанчыну, якая б хоць нечым заняла сіротам родную маці. Ну і я таксама па-сяброўску ў гэтай справе не застаўся ўбока. І вось, атрымаўшы запрашэнне ў госці, я з NN, якая нядаўна развялася, павёў да Яўгена ў сваты сяброўку NN. Сватаўства прайшло добра і я, вярнуўшыся дахаты, атэлефанаваў Яўгену, каб даведацца, ці спадабалася яму новая знаёмая. «Не спадабалася!» — адказаў Яўген. «А чаму?» — «Па-беларуску гаварыць не умею!» — «Навучыцца з табой!» — «Не трэба! Мне спадабалася NN. Перадай ёй пра гэта». Пасля размовы з Яўгенам я патэлефанаваў NN, ад якой даведаўся, што і Яўген ёй спадабаўся, але яна баіцца, што не справіцца з яго дзецьмі і сваім малым сынам...

29.07.2011. Недзе гадоў трыццаць таму Яўген Гарадніцкі задумаў напісаць раман пра Вінцэнта Дуніна-

Марцінкевіча. І ўжо было напісана тое-сёе і, па-мойму, было напісана цікава. Але, але...

2.06.2012. У «ЛіМе» Яўген Гарадніцкі ў артыкуле «На крылах рамантыкі» напамінуў усім нам, пісьменнікам, што 31 мая было б усяго 60 гадоў літаратуразнаўцу Тамары Чабан. Гэтае імя час ад часу з'яўляецца ў спасылках літаратуразнаўчых і крытычных прац, згадваецца сучаснымі даследчыкамі. Тамара пісала і вершы. Тое-сёе было пасля яе смерці (памерла 20 сакавіка 1992 года) надрукавана ў альманаху «Дзень паэзіі». Памятаю, як на гадавіну па Тамары Чабан мы з Яўгенам Гарадніцкім ездзілі на Ракаўскія могілкі. І потым яшчэ планавалі разам з'ездзіць, але так і не атрымалася.

19.05.2014. Я першы раз на хакей быў недзе ў годзе 1978. Хадзіў са сваім земляком і будучым літаратуразнаўцам Яўгенам Гарадніцкім і з мастакамі Міколам Селешчуком і Уладзімірам Тоўсіцакам. Яўген тады працаваў у адным выдавецтве з Міколам, у якога я, дзякуючы сябру, узяў афармляць нейкую кніжку як мастак. Я ж быў студэнтам архітэктурна-будаўнічага тэхнікума, умеў маляваць. Гарадніцкі даўга пасля пытаўся, калі ж намалеюеш? А я так і не намалеваў. Баўсяў, што скажа пра мае малюнкi Селяшчук. (...) Нашы выйгралі. Пасля хакею на беразе Свіслачы мы пілі чырвонае віно. Я з Яўгенам чытаў вершы, а Мікола і Уладзімір слухалі нас і, як і мы, радаваліся жыццю...

13.04.2016. Да нас на працу прыязджаў Яўген Гарадніцкі. Абмяркоўвалі будучы змест новых тамоў серыі «Залатая калекцыя беларускай літаратуры». З ім у размове ўдзельнічалі Аляксей Бадак, Паліна Грынчанка і я. Яўген прывёз з сабой вялізарны спіс, каго трэба ўключыць у ЗКБЛ. Прапаноўвалася, што ўсіх народных трэба выдаваць асобнымі тамамі. Я выказаў супраць, бо ЗКБЛ — гэта выбранае выбранага. Адкуль будзе чудаўных твораў аж 40 аркушаў (...)? Мы прывыклі да савецкіх ацэнак іх творчасці і да таго, што яны народныя. Пысін лепшы паэт, чым некаторыя народныя. Бадак пагадзіўся са мной, а Гарадніцкі не адраду.

29.07.2021. Перад сваім 70-годдзем, адказваючы на пытанне газете «Звязда» пра свае планы, Яўген Гарадніцкі сказаў: «Працаваць ёсць над чым. У планах, дарчы, укладанне кнігі выбраных прац Тамары Чабан, напісанне ўступнага артыкула. Працягваю работу над кнігай, у якой будзць сабраны выказванні беларускіх пісьменнікаў пра мастацтва і літаратурную творчасць. Неўзабаве завершыцца падрыхтоўка манаграфіі пра беларускую літаратуру другой паловы XX ст. і яе эстэтыку».

Вінішчоны Яўгена Гарадніцкага з юбілеем і жадаючы яму здароўя, спадзяюся, што ўсе агучныя планы ён ажыццявіць, і ў яго з'явіцца магчымасць дапісаць раман пра нашага з ім земляка Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча.

Віктар ШНП

Даведка ЛіМа:

Яўген Гарадніцкі — аўтар больш як ста навуковых публікацый, у тым ліку манаграфій «Думка і вобраз: праблема інтэлектуалізму ў сучаснай беларускай лірыцы» (1986), «Сучасная паэзія і фальклор» (1988), у сааўтарстве з Т. К. Чабан, «Мастацкі свет беларускай літаратуры XX стагоддзя» (2005), «Паэтыка беларускай літаратуры XX стагоддзя: суб'ектыўна-аб'ектыўныя адносіны» (2010), «Чалавек Рэнесансу, прадвеснік постмадэрнізму: мастацкі свет Уладзіміра Караткевіча» (2020), раздзелаў у калектыўных манаграфіях і зборніках.

Яўген Андрэевіч — адзін з аўтараў-складальнікаў біябібліяграфічнага слоўніка «Беларускія пісьменнікі» ў 6 тамах (1992—1995). Прымаў удзел у стварэнні персанальных энцыклапедыяў «Янка Купала» (1986) і «Максім Багдановіч» (2011). Выступае з артыкуламі і рэцэнзіямі ў перыядычным друку. Асноўныя напрамкі даследаванняў: філасофская і эстэтычная праблематыка літаратуры, тэарэтычная паэтыка, метадалогія літаратуразнаўчага аналізу.

Нястомны адкрывальнік і пясняр прыроды

Мастацтвазнавец і жывапісец Леанід Дробаў, аўтар шматлікіх манаграфіяў і альбомаў па пытаннях беларускага мастацтва, больш вядомы як навуковец. На яго кнігах «Жывапіс Беларусі XIX — пачатку XX стагоддзя», «Жывапіс Савецкай Беларусі», «Беларускія мастакі XIX стагоддзя» выхоўвалася не адно пакаленне беларускіх мастацтвазнаўцаў. Галоўнае ж дасягненне Леаніда Дробава — акрэсленне як нацыянальнай спадчыны імён і творчых дасягненняў мастакоў XIX стагоддзя, якія нарадзіліся ў Беларусі, але большую частку жыцця правялі за яе межамі. Па сутнасці, ён першы напісаў гісторыю беларускага жывапісу XIX—XX стагоддзяў. Сёння, калі спаўняецца 95 гадоў з дня нараджэння мастака і навукоўца, прапануем некаторыя факты біяграфіі і ўспаміны Леаніда Міканоравіча з няскончанага рукапісу кнігі «Шляхамі жыцця. Успаміны былога партызана».

Вытокі

Нарадзіўся Леанід Дробаў у вёсцы Растаў Акіябрскага раёна Гомельскай вобласці. На рашэнне звязаць жыццё з навукай і мастацтвам паўплывала шмат фактараў. Па-першае, гены: дзед па маці Марк Шылаў быў прафесійным мастаком і іканапісцам. Пасля заканчэння Акадэміі мастацтваў у Пецярбургу родзіч захапіўся маляваннем ікон і стаў святшчэннікам, якім служыў да пачатку 30-х... Менавіта з ім маленькі Лёня рабіў першыя крокі ў мастацтве. Па-другое, выхаванне: настаўнікам і загадчыкам пачатковай Бубнаўскай школы працаваў бацька будучага мастака Міканор Іванавіч (пэўны час ён заставаўся без працы: звольнілі са школы з-за таго, што дзядуля Марк, святшчэннік, каб дапамагчы, намалюваў школьную насценгазету). Між тым ужо ў школе ў Бабруйску Леанід Дробаў хадзіў у адмысловы гурток. Па-трэцяе, прырода роднага краю, якім усё жыццё захапляўся жывапісец. «Лёнька, скацігадовы вясковы хлапчук, сын

і педагогі — Пётр Крохалеў, Аляксандр Мазалёў, Іван Ахрэмчык...

Тэма яго дыпломнай работы на журфаку — «Пытанні выяўленага мастацтва на старонках газеты «Літаратура і мастацтва». Пазней з ёй азнаёміўся Пятро Глебка, на той час дырэктар Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР. Леаніда Дробава запрасілі ў аспірантуру інстытута. Сам ён выбраў шлях мастацтвазнаўца менавіта ў той момант, калі зразумёў незаіздроснае становішча спраў у гэтай галіне. Тэмай кандыдацкай дысертацыі выбраў «Жывапіс Беларусі XIX — пачатку XX стагоддзя», якая з часам была паглыблена ў доктарскай: «Станаўленне і развіццё рэалізму ў беларускім жывапісе XIX — пачатку XX стагоддзя».

Шляхі

У неапублікаваных мемуарах аўтар успамінаў, што сям'я Дробавых у вайну жыла вельмі дрэнна, бо гаспадаркі, апрача каровы, не было. Адрамантаваўшы швейную машынку «Падолку», якая доўгі час бяздзейнічала, Лёня навучыўся шыць так званыя «буркі» — з тканіны і ваты, на ўзор валёнкі. Праз некаторы час амаль усе жыхары вёскі наслі «лёнькавы буркі», а кравец заробленай ежай карміў усю сям'ю.

Падчас Вялікай Айчыннай вайны Леанід Дробаў спачатку быў сувязным партызанскіх атрадаў, а з 1943 года (у 16 гадоў) стаў байцом партызанскага атрада № 752 1-й Бабруйскай партызанскай брыгады. У кнізе «Наша Перамога» ёсць публікацыя, у якой прыводзіцца апавед Леаніда Міканоравіча пра тых часы: «Партызанскі сувязны, я заставаўся жыць у Пятровічах, але навацца даводзілася ў лесе, спалі ў будаках, бо фашысты, каб злавіць партызан ці іх сувязных, наведваліся ў вёску з самай раніцы. <...> Немцы наляцелі нечакана і пачалі працэсваць лес і прылеглае балота. Але ў ваду не лезлі, а хадзілі па беразе. Нам давалася хаваліся ў вадзе і дыхаць праз сцябло чарота. Чулі, як літаральна ў метрах 30-40 пралягалі з сабакамі немцы. А паліцаі крычалі на ўсю глотку, каб людзі выходзілі з лесу. Абяцалі, што ўцекачы не будуць пакараны. Але ніхто ім не верыў і не выйшаў з лесу».

Аднойчы камандаванне даручыла яму схадзіць у Бабруйск і здабыць там газеты, якія выпускалі немцы на рускай мове для мясцовых. У газеце «Новы шлях» час ад часу фашысты друкавалі артыкулы пра свае поспехі ў барацьбе з партызанамі, з якіх няцяжка было ўстанаўліваць тыя кропкі, дзе дзейнічалі карнікі. «Новы шлях» друкаваў і страты карнікаў, што давала звесткі пра колькасць паліцаў і немцаў, якія ўдзельнічалі ў карных аперацыях. У разбураных дашчэнту «Кульгтаварых» сувязному ўдалося знайсці амаль не пашкоджаны фотаапарат, які на выхадзе з горада зацікавіў немцаў на кантрольным пасту. Яны спужаліся, што там магла быць плёнкі, на якую «шпіённы» сфатаграфавалі вайсковыя аб'екты. Адзін з іх распатрашыў

Фота Кастуся Дробава.

Леанід Дробаў. 2001 г.

апарат дашчэнту, але нічога падазронага не знайшоў.

Канец вайны будучы навуковец сустрэў на пабярэжжы Фінскага заліва ў горадзе Барт. У гэты дзень быў у каравуле і стаў на пасту, ахоўваючы нейкі вайсковы склад. У той час, калі павінна была прайсці змена, раптам пачулася страшэнная страляніна. «Салдаты стралялі ўверх з усяе зброі. Я не мог зразумець, што здарылася, ад разрыву кулі і снарадаў стала відна як днём. Але нечакана да мяне падышла змена і начальнік каравула паведаміў, што фашысцкая Германія капітулявала! Ад радасці я таксама выпушціў у неба чаргу з аўтамата, хоць гэта і было забаронена Статутам каравульнай службы», — успамінаў Леанід Дробаў.

Дарэчы, у гады партызанскага юнацтва ён веў дзённік, але перад злучэннем партызанскіх атрадаў з дзюэчар арміяй было загадана спаліць той сшытак — захавалася толькі некалькі старонак. Маляваць у той перыяд не кідаў. Ствараў у тым ліку партрэты з фотаздымка баявых таварышаў. Кожны з іх хацеў даслаць дадому вестачку пра сябе з выявай. А аднойчы выпала магчымасць намалюваць партрэт маршала Ракасоўскага, які, пазнаёміўшыся з работай, адзначыў: «Так, так,

«Дарога на Парэчка».

сімпатычны маршал. Намалюваны добра і нават падобны да мяне. Паэзна сябе. Жанчынам я такім падабаюся! — І дадаў ужо перад самім самавучкам: — Будзеш мастаком!»

Моманты

З 1964 года Леанід Дробаў загадваў сектарам у Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. Шмат працаваў у архівах, бібліятэках, музеях Польшчы,

а сваімі ўражаннямі ад вандровак у Варшаву, Кракаў, Вроцлаў, Познань падзяліўся ў серыі артыкулаў «У пошуках скарабаў», што друкаваліся ў 1970 годзе на старонках «Літаратуры і мастацтва» (пад рубрыкай «Нататкі мастацтвазнаўцы»).

На працягу ўсяго жыцця актыўна працаваў, удзельнічаў у навуковых канферэнцыях, узначальваў камісіі па абароне дыпломных работ. Як навуковы кіраўнік і адзін з аўтараў шасцітомнай «Гісторыі беларускага мастацтва» атрымаў Дзяржаўную прэмію Рэспублікі Беларусь. Гэтаму ўнікальнаму даведніку было аддзена 20 гадоў працы калектыву, у які ўвайшлі таксама Я. Сахута, П. Масленікаў і іншыя. «Бюракраты ўсёх узроўняў, а таксама тэя, хто не верыў у такую справу, як стварэнне шматтомнай гісторыі беларускага мастацтва, бо гэта было ўпершыню за ўвесь час існавання Беларусі, яе дзяржавы, сумняваліся. Маўляў — яшчэ не маем адпаведных кадраў і «Гісторыя...» не па страх нашым навукоўцам. Але мы перамаглі недавяркаў, і ўрэшце стварылі 6-томную навуковую працу, якая выйшла ў свет пад рэдакцыяй дырэктара інстытута Станіслава Марцалева», — успамінаў Леанід Дробаў.

Мастацтвазнавец Яўген Шунейка аднойчы сказаў наступнае: «Наша прафесійнае мастацтвазнаўства, якое паднялося ў 20-я гады, было як касю зрэзана ў час сталінізму. Пасля вайны паднялося новае пакаленне, якое вайну прайшло, — мужнае, гераічнае. Вось яны былі змагарамі за адраджэнне гістарычнай памяці, за тое, каб наша культура была не культурай пагарэльцаў, а культурай годнага народу. І ў мастацтвазнаўстве Леанід Міканоравіч быў такім першапраходцам». Між іншым, Уладзімір Караткевіч зрабіў літаратурную апрацоўку даследавання навукоўца, якое мае назву «Беларускія мастакі XIX стагоддзя». Іх супрацоўніцтва адкрыла для шырокага кола аматараў мастацтва імёны Ігната Дамеля, Напалеона Орды, Івана Хруцкага, Вітольда Бялыніцкага-Бірулі...

На працягу ўсяго свайго жыцця Леанід Дробаў натхнёна займаўся жывапісам: ствараў нацюрморты, тэматычныя карціны... Асноўныя работы — палотны «Партызанская кузня», «Трагедыя спаленых вёсак», «Партызанска друкарня», «Бацька», «Вясковая прыгажуня», «Сям'я партызана»... Увагу жывапісца прыцягвалі цікавыя людзі, але ён рэдка маляваў партрэты. Яго любімым жанрам стаў пейзаж. «Я рэаліст, — гаварыў мастак. — Можна нават сказаць — пішу Беларусь у карцінах прыроды. Мне хочацца перадаць прыроду праз «момант»; і я спрабую гэта рабіць». Мастак любіў ездзіць па Беларусі, выбіраў прывабныя мясціны, знаёміўся з гісторыяй, людзьмі, якія тут жывуць ці некалі праславілі гэтыя куткі. Так з'явіліся работы Ляўкоўскага цыкла, звязаныя з жыццём Купалы, Караткевічы Міншчыны і Віцебшчыны. Але любімая тэма для напісання пейзажаў — радзіма, Палессе. У канцы жыцця ў размове са старэйшым сынам Канстанцінам Леанід Дробаў сказаў, што смерці не баіцца, бо вельмі аднак прайшоў. Шкадаваў аб адным — мала зрабіў у жывапісе.

Як прафесіянал ён цікавіўся не толькі выяўленчым мастацтвам. Так, калі памёрлі яго бацькі, на іх магіле паставіў помнік, які не запатрабаваў вялікіх грашовых выдаткаў, а барэльф для яго вылепіў сам... Пахаваны вядомы жывапісец, вучоны-мастацтвазнавец, прафесар, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны Леанід Міканоравіч Дробаў там жа, у Акіябрскім, непадаль ад магіл бацькоў. Такой была яго воля.

Яўгенія ШЫЦЬКА

«Партызан» (аўтапартрэт).

настаўніка Бубнаўскай школы, ляжыць на высокім беразе тварам уверх і пільна ўглядаецца ў аб'ект. Якія яны цікавыя. І ўвесь час розныя», — так у мемуарах, у главе, якая называецца «Лёнька», пісаў пра сябе аўтар. Праз шмат гадоў, удзячы новым радзіме, ён у ліку першых перадаў 120 сваіх твораў у гарадскі пасёлак Акіябрскі на Гомельшчыне, дзе была створана карцінная галерэя. Калі мастак пайшоў з жыцця, установа стала насіць яго імя.

Між тым у бліц-інтэрв'ю, змешчаным у кнізе «Шчыра, як на духу... Спаведзі вядомых людзей Беларусі», Леанід Дробаў прызнаваўся, што ў дзяцінстве марыў быць капітанам, адкрывальнікам новых зямель, бо яго дзядзька па маці — контрадмірал і просты марак — служылі на караблі (загінулі падчас Вялікай Айчыннай).

Да вайны Леанід Дробаў скончыў першы курс Мінскага педагагічнага вучылішча імя Н. Крупскай, а пасля адукацыю набыў у ў вярэцкай школе пры Доме афіцэраў (працаваў мастаком-афарміцелем), і ў мастацкім вучылішчы, і на журфаку БДУ, і ў Беларускам дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце. Настаўнікамі былі вядомыя мастакі

«Калі ноч раззорыцца...»

Ліпеньскае «Полымя» адкрываецца Лірэйкай Міколы Мятліцкага. Малыя яго падборкі пад назвай «Галаснікі» — асэнсаванне гарадскога феномена ў айкумене быцця, супярэчнасці гісторыі існавання цывілізацыі, радасці і пакуты простага чалавечага жыцця. Адзін з самых яркіх вобразаў — вобраз мегаполіса, што...

*І толькі калі ноч раззорыцца
І сціхне парывуна-спакусны вецер,
Падасца на міз нейкі ішчасны гораду,
Што кружыцца ён між зор у сусвеце.*

*<...> А раницай, змораны, апускаецца
З неба на хмарачосы-нозі
І доўга, трапятун стары, каецца,
Заціснуты поясам кальцавое дарогі.*

Адметны і твор, які даў назву нізцы вершаў. Галаснікі называлі керамічныя пасудзіны, якія выкарыстоўваліся пры будаўніцтве храмаў у кладцы сцен альбо скляпенняў, размешчаныя гарлавінамі ў бок унутранай прасторы лабудовы. Мастацкі вобраз, створаны аўтарам, прываблівае прастатой і ў той жа час узвышаным адчуваннем пульсавання высокай энергетыкі быцця:

*У сценах храмаў таямніча
З той пракаветнай даўніны
Свае еліянныя абліччы
Хаваюць ад вачэй яны.*

Зачароўвае іграй (менавіта іграй — як на музычным інструменце) слоў і сэнсаў падборка Сяргея Панізынікі пад назвай «Бераг продкаў берагу». Паэт адчувае сябе ў роднай плыні, калі гаворыць:

*Я — беражысты... Бераг берагу.
І ветразь мой над румамі напятый.
Паслугі ўсе мае не на слыху:
Гатоў ступіць і прывідам на пяты.
Пад радаводны Посах мой узняты
Ахвярна станаўлюся за слугу.
Таму і сустрэчы спадкаемцаў — святы.*

Уражвае прачуласцю і выразнай палітрай тонкіх адценняў, а таксама патрыятычным пафасам — але не гучным і дэкларатыўным, а кранальным і шчырым у сваёй непыхіснасці — нізка вершаў Нас-тасі Нарэйкі «Захаваю да скону»:

*Імем Беларусі,
Імем Бога,
Што выдучы
Ад роспачы да веры,
Зробіш братам
Ворага любога
І любяць разнасцежыш дзверы.*

Узорам «жаночай» прозы ў лепшым сэнсе гэтага слова выступае апавяданне Таццяны Дзямідовіч «Калі выпадае снег...». Яно — і пра асноўнае ва ўзаемаадносінах

паміж мужчынам і жанчынай, і пра сутнасць чалавека, і пра каханне. Як парозна-му можа ўплываць гэтак пачуццё: для адных хакаць — значыць дапамагчы іншаму раскрыць сваё ўнутранае «я» такім, якім яго задумаў Бог, а для іншых — перакроіць аб'ект кахання пад сабе і свае ўяўленні аб камфортным жыцці... «Яна валодала ўнікальным дарам — ціха хакаць, не ставячы ніякіх умоў, не паграбуючы больш, чым магла даць сама...» — гэта пра Ніку, галоўную гераіню, якая выступае ідэалам

жаночасці. Як і ў класічных творах падобнага кшталту, у галоўнай гераіні заўжды ёсць антыпод. Супрацьлегласць Нікі — Вольга, якая «як наглядчык з пугай, трымае ў турме гэтыя ўспаміны, але дарэмна. Кавалак жыцця не вымазыць нажніцамі, не выцягнуць, як тонкія правадкі, з галавы Івана...»

З прэтэнзіяй на філасофскасць выступае раман Вітаўта Чаропкі «Паўшыя ангёлы», першая кніга якая была надрукавана ў «Полымі» за кастрычнік і лістапад 2019 года. Прыцягваюць увагу гучныя назвы раздзелаў твора: «Як робяцца людзьмі», «Мост часу», «Адчуць вечнасць вечнага» і іншыя. Якія праблемы паўстаюць перад гераіямі Вітаўта Чаропкі, вырванымі са сваёй звыклай рэальнасці, і ці блізкія яны чытачу, кожны няхай вырашыць сам.

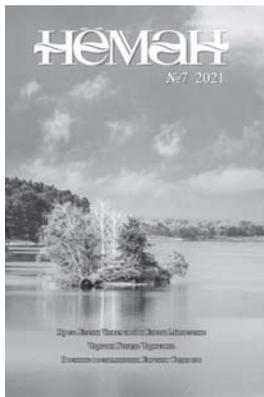
Рубрыка «Галасы свету» знаёміць з баладай пад назвай «Хільдзіна» — гэта першы пераклад з мовы норн на беларускую. «Норн — самая загадкавая з усіх скандынаўскіх моў, пісьмовых помнікаў на якой амаль не захавалася. Яна мела распаўсюджанне на Аркнейскіх і Шэтландскіх выспах і ўжо ў XVIII стагоддзі праз дамінаванне англійскай пачала імкліва знікаць з актыўнага ўжытку», — распавядае перакладчык Яўген Папакуль. Несумненна, твор пра каханне і помсту нікога не пакіне аб'якавым.

Яна БУДОВІЧ

Лёгкасць: магчымая і неабходная

Празаічная частка новага нумара «Нёмана» ў ідэальным плане даволі бедная. Абдва творы — «Тасёмка з рамонаў» Алены Міхаленкі і «Аповесць любові, якая сыходзіць» («Повесть уходящей любви») Алены Чыжэўскай — маюць рэлігійную скіраванасць, аднак яркага канфлікту, які б прывёў герояў да веры, асэнсавання пытанняў хрысціянства ці перанясення хрэстаматычных сюжэтаў у сучаснасць, што было б вельмі цікава, у тэкстах няма.

Так, у апавяданні «Тасёмка з рамонаў» выразна счытваецца падзел на тых, хто Богу яшчэ патрэбны на зямлі, і тых, каго, так бы мовіць, можна забраць. Магчыма, з пункту гледжання галоўнай гераіні (мяркуючы па ўсім, верніцы) ніякіх сумненняў тут не існуе, аднак для чытача, які знаходзіцца ў пастаянных роздумах і пошуках, такія відавочныя і бясспрэчныя высновы не могуць быць бянтэжыць. У пэўным сэнсе на асаблівае адчуванне твора ўплывае кантэкст: асновай для сюжэта стала трагедыя ў мінскім метра 11 красавіка 2011 года. У той дзень гераіня разам з дачкой, дзякуючы толькі выпадковасці, апынаецца крыху воддаль ад эпіцэнтра падзей, што дазваляе выратавацца

і пазней з удзячнасцю ўспамінаць жанчыну, якая незадоўга да страшнага здарэння затрымала ўсю чаргу ў краме. Побач з псіхалагізмам, неабходным у творах такога тыпу, кроцьчэй рэлігійны складнік (не будзем закранаць пытанне ахоўных механізмаў псіхікі). Гераіня разважае: «Можна, не трэба было ўцякаць? Можна, магло дапамагчы некаму? А галоўнае, зноў: але калі Бог выратаваў, гэта ж для нечага?»

Аднак трэба дадаць, што ў Алены Міхаленкі атрымалася выдатна апісаць пачуцці чалавека ў надзвычайнай сітуацыі, адлюстраваць не толькі яго дзеянні, але і дзеянні людзей побач — у дадзеным выпадку ў метро, на вуліцы, у грамадскім транспарце. Асобны момант — высновы персанажы. У аўтара гэта пазбяганне гераіняй пачуццяў неярпення і раздражнення. Своеасаблівым каталі-

затарам для яе стаў выпадак з жанчынай у краме. «Аповесць любові, якая сыходзіць» пераносіць ужо ў будзённае жыццё адной сям'і. Муж разлюбіў жонку, не заўважае дзяцей і ненавідзіць працу. Жанчына не разумее, чаму так адбываецца (чытач часам таксама), а дзеці — вучні старэйшых класаў — як і належыць,

засяроджаны на сабе. Канфлікт узнікае ў той момант, калі сыну сямейнай пары, пазітыўны вобраз якога так ці інакш ствараўся на працягу завязкі, падкідаюць наркатыкі: такім чынам у найлепшых традыцыйных меладрамы выяўляюцца загані грамадства. Рэлігійны аспект працягваецца на працягу ўсёй аповесці, але дамінуе ў фінале, калі нават не вера ў Бога, а толькі імкненне да веры ратуе чалавека, магчыма, не аднаго, ад бібелі. Такім чынам абвешчана яшчэ і адзіная шчырая і вечная любоў — маці да сына. Між тым, асабліваць такіх твораў заключаецца ў тым, што лёс кожнага з герояў вядомы і, як правіла, лагічны. Аднак Алена Чыжэўская вырашае пакінуць чытача на самым цікавым месцы.

У паэтычнай частцы «Нёмана» выступаюць Ізяслаў Катляроў з творам «Геніяльнасць» (са зводу паэм «Вучань вечнасці») і Міхаіл Кулеш з паэтычнай падборкай «Пра час». Змешчана ў нумары і грунтоўная нізка вершаў Ганада Чарказяна «Іншая дарогі няма...» Пераклад з курдскай зрабіў Анаоль Аўручын. Прыкметна вылучаецца падборка Андрэя Каровіна «Воблака за плячым». «Какіе они будут после нас // зима весна шампанское и лето // все так же будет плакать контрабас // и девушки купаться не одеты // и будут целоваться по ночам // все так же ли влюбленные шекспиров // все так же будут следовать речам // вождей и новоявленных кумиров» — хіба не з такой лёгкасцю трэба гаварыць пра вечнае і невядомае?

Яўгенія ШЫЦЬКА

Шаль глыбокага роздуму

Ліпеньскі нумар «Маладосці» прадстаўляе чытачу падборку, як кажуць, на любы густ. Ён удала параўноўваецца з зялёным летам, якое ўвабрала ў сябе ўвесь сок і разнастайнасць фарбаў. «Ліпеньская «Маладосць» — гэтка ж разнастайная. Хапае месца жарсцям і расчараваным, трагедыям і шчаслівым здарэнням, одумі і філасофскім развагам. Тут — пра літаратуру, тэатр, жывапіс і проста жыццё. З яго размаітай, неверагодна шырокай палітрай. Маляваць трэба адразу, каб не засохлі фарбы...» — сведчыць пра мову на вокладцы часопіса.

У раздзеле «Проза» можна пазнаёміцца з апавяданнем Маргарыты Латышквіч «Дыля». Сюжэт тэлепарэты чытача ў яго школьны час. Аднак яндрэдка падобныя сітуацыі адбываюцца наўпрост на вуліцы. Па сутнасці, гэта рэфлексія аўтара над важным пытаннем блінгуні. Калі пакапацца ў засахы памяці і сумленнасці, міжволі ў кожнага ўзнікнуць свае вобразы Дылі і Астаспучка — галоўных герояў твора. Прозы ў нумары таксама прадстаўляе аповесць Ягора Конева «Беларускі Дудар». Гэта цікавы спосаб

нагадаць, а для кагосьці пазнаёміцца, з жыццёвым шляхам Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча. Так званая біяграфія ў мастацкім абрамленні. Аўтар расказвае пра жыццё і творчасць класіка ў дзвюх часавых плоскасцях. Седзячы ў Менскай турме, пісьменнік узгадае пра сваё жыццё. Элементы інтрыгі і малавядомыя дробязі з жыцця В. Дуніна-Марцінкевіча ператвараюць сухія біяграфічныя звесткі ў паўнацэнны цікавы аповед, варты ўвагі чытача.

Нельга абыйсці і шэсць кароткіх аповедаў Алены Брва, якія, быццам яркія ўспышкі, выклікаюць імгненны выбух падзей і пачуццяў і пакідаюць пасля сябе ціхі шаль глыбокага роздуму. Гэта шэсць гісторыяў чалавечага жыцця, якія кароткаметражнымі сцужкамі прадстаўляюцца чытачу.

Ксенія Штальянкава ў сваіх мініяцюрах «Гэта будзе айс» звяртаецца да усіх: да сябе, да сяброў, знаёмых і проста цікаўных. «Гэта будзе айс» — маналог, ці хутчэй, вокліч, які адказвае на пытанні, што назапашваліся доўгі час і пачалі баць. Аўтар удала са сваім мастацкага погляду паказвае, з якімі недарэчнымі

пытаннямі, сітуацыямі, абставінамі сустракаецца чалавек з інваліднасцю.

Паэзія ў нумары прадстаўлена вершамі Віктара Шніпа, Юліі Алейчанкі, Алены Папко і Казіміра Камейшы, Кацярыны Масэ. Тут чытач можа акунцаць ў свет роздуму, таямніц, кахання, бяскончых пошукаў пытанняў і адказаў, заўважыць тонкасць прыроды і харавато наваколлага свету, адчуць грані чалавечай душы, характараў, зірнуць на свет і жыццё вачыма аўтара.

Пад рубрыкай «Сусветная літаратура» чытачы адшукаюць цікавае інтэрв'ю ў перакладзе з сербскай мовы Ясімы Міхайлавіч, якая расказвае пра каханне і жыццё з югаслаўскім паэтам і празаікам Міларадом Павічам.

Тут жа можна знайсці крытыку Санцыяга Муціса «Пляч найпрыгажэйшых у свеце кароткіх апавяданняў повядле

Гарсія Маркеса». Акрамя гэтага, крытыкай ліпеньскага нумара стала рэцэнзія на раман «Жэтон на метро» Андрэя Федарэнкі, напісаная Аленай Стэльмай.

Мастацтва ў ліпеньскай «Маладосці» прадстаўлена інтэрв'ю з мастакамі Вольгай Шкарубай і Вадзімам Богданам. Тут можна даведацца пра любімыя краявіды пейзажыстаў, убачыць некаторыя творы, даведацца пра працэс іх стварэння і зазірнуць за шырму асабістага жыцця мастакоў.

Ліпеньскі нумар не можа пакінуць чытача аб'якавым. Кожны знойдзе ў ім хаця б кропельку таго, што адчуваецца ў яго душы. Ён і пахараўды атасяамліваецца з ліпенем — сапачным, багатым месцам, насычаным, радасным, напоўненым фарбамі, відовай разнастайнасцю, а галоўнае — пачуццёвасцю.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

Крэатыўны патэнцыял сучаснай беларускай паэзіі

Інавацыі — заканамерны вынік творчай дзейнасці чалавека. Для стымулявання наватарскіх пошукаў апошнім часам навукоўцы раць звяртацца да метадалогіі сінергетыкі, якая вывучае дынаміку складаных сістэм. Вялікі поспех адбываецца і на шляху выкарыстання міждyscyплінарных метадаў. Можна вылучыць прыклады канцэптуальнага і сінтэтычнага наватарства, пераносу жанраў з іншых відаў мастацтва ў паэзію і пераносу жанраў з іншанациональнай традыцыі на беларускую глебу.

Інавацыйную стратэгію можна разглядаць і як пераадоленне пэўнага жанравых зададзенасцей, удасканаленне фармальнага ці змястоўнага характарыстык верша, і як самапераадоленне, імкненне выйсці за межы традыцыі, не пабаяцца абнавіць сваё света- і вершаўспрыманне. Пра мадэрнізацыю паэзіі як выйсце за межы зададзеных змястоўна-фармальнага схем і шаблонаў афарыстычна гаворыць Аляксей Рэзанав: «Жанр плённы тым, што ў яго ёсць мяжа — мяжа лука. І што ёсць пераўзыходжанне гэтай мяжы — палёт стралы».

Якраз творчасць Алясея Рэзанова можна разглядаць як праяву канцэптуальнага наватарства. Не толькі ў Беларусі, але і далёка за яе межамі ў перакладах вядома паэзія гэтага аўтара як аднаго з самых яркіх прадстаўнікоў філасофскай лірыкі. Ён стварыў наступныя паэтычныя жанры: квантэмы, вершаказы, зномы і пункціры. Апошнім часам з'явіліся злёсы — у кнізе 2011-га года. Гэта творы ўспаміны, або аўтабіяграфічныя творы. У прынтцыпе, аўтабіяграфічныя творы, без заяўкі на аўтарскую жанравую назву, існавалі ў беларускай (і не толькі) паэзіі. Т. А. Ціхановіч (Аляшкевіч) у сваёй кандыдацкай дысертацыі разглядае гэтыя творы (без злёсаў) адназначна як новыя жанры. Хоць пры дэталёвым разглядае вершаказы і зномы нам больш нагадваюць вершы ў прозе (з дабаўленнем гукапісу), а квантэмы і пункціры — лірычныя мініяцюры. Якраз апошнія — лірычныя мініяцюры, з іх выяўленнем «...адзінкавага, асабовага, індывідуальнага...» (Г. М. Кісліцына) — у вершах многіх паэтаў мелі назву, нават блізкаю да жанравай (звычайна ў адно слова — *адзор'* Казіміра Камейшы, *ясачкі* (трохадкоў) Рыгора Барадудзіна, *экспромты і пацёркі* Сяргея Прахоўскага, *бліскавінкі і шэрацінкі* Міхася Пазнякова і інш.), аднак іх ніхто асобным жанрам не лічыў.

Наватарскі можна лічыць цвёрдыя формы *чаргаві* (чатырохадкоўкі з перакрываючымі спосабам рыфмоўкі радкоў) і філасофскім зместам) Ганада Чарказня і *вігінтуну* (тры строфы па сем радкоў з рыфмоўкай *абаббв* і скразным чаргаваннем мужчынскіх і жаночых рыфмаў) Антона Францішка Брыля з яго кнігі «І ўпаў жолуд» (2011).

Пачалі таксама з'яўляцца вершы-формулы (у кнізе «Сцяблінка на лязе» Ірыны Дарафейчук, пасля — у аўтара гэтых радкоў) — як спроба паказаць з'яву, якая складаецца з некалькіх кампанентаў. З'яўляюцца таксама вершы-адлюстраванні (у А. Мінкіна, Э. Акуліна, аўтара гэтага артыкула), калі схема паўтору радкоў адпавядае таму, як быццам пасярэдзіне верша паставілі люстэрка. З'яўляюцца ў беларускай паэзіі антыжанры і аўтажанры. Эпітафіі («Ультажу», «Лавеласу», «П'яніцы» А. Экава з кнігі «Кругі ў галаве» (2007) і «Лягічна» Р. Барадудзіна з кнігі «У неба пехатогу» (2014) — сатырычныя, супрацьлеглыя паводле пафасу традыцыйным (жалобным), значыць, іх можна лічыць антыэпітафіямі. З аўтажанраў, якія адрасатам робяць не староняга

чытача, а самога аўтара, можна назваць «Аўтаэпіграму» і «Аўтарэанзію» — пародыю Анатоля Экава, «Аўтаэпіграму» Ніла Гілевіча, «Аўтаэпіграму» Міколы Тагура, «Эпіграму на самога сябе» Станіслава Шушкевіча і «Аўтапрывсячэнне» Алясея Жыгунова.

Прыкладамі фармальна-сінтэтычнага наватарства можна назваць «Акрасанет» (акраверш + санет), «Акрамадрыгал» (акраверш + мадрыгал), «Акраліст» (акраверш + ліст) і «Акранавагоддзе» (акраверш + віншаванне) Рыгора Барадудзіна, «Рок-санет» Алясея Звонака, газель-туюгі, лімэрыкі-туюгі, «І шал і сум і бур» («скразны санет з аплікацыяй, двойной газеллю і чатырма залостраванымі туюгамі»), «Дождж од» (танка-паліндром), «Космас» (хайку-паліндром) Сержа Мінкевіча, «Эпікурыства» (санет-газель-туюг) і «Шчадрыца» (санет-брахікалан) Юрася Пацюпа, «Зрух» (санет-брахікалан) Уладзіміра Мархеля, «Вяртанне» (паэма-трыялет) Генадзія Аўласенкі, хоку-паэма Асканія Спрычаня,

Відавочны ўплыў санетаў на гэтую форму, бо тут падобная схема рыфмоўкі катрэнаў у складзе васьмірадкоў, аўтар імкнулася пазбягаць паўтору самастойных часцін мовы, у апошнім сказе падводзяцца высновы, асаблівы семантычны акцэнт зроблены на апошнім слове — «Асоба» — як найістотнай характарыстыцы лірычнага адрасата. На сёння напісана больш за 10 вершаў гэтай формы, і яна спраўды ўспрымаецца як вельмі гарманічная.

Наватарскім можна лічыць і перанос жанраў з іншых відаў мастацтва і сфер дзейнасці ў паэзію як праяву міждyscyплінарнага ўзаемадзеяння. Так, напрыклад, з маўленчых жанраў ў паэзію прыйшлі «парады» («Парады для Ліліт», «Боскія парады» аўтара артыкула, «Парада» («Не спяшайся ў рай...») Рыгора Барадудзіна, «Не бойцеся!» Алясея Чобата), з дакументальнага эпістэліянага жанру — жанр «ліст» («Ліст да каханага», «Акраліст» аўтара гэтых радкоў, паэзіі на часе напісання «Акраліст» Р. Барадудзіна). Як

Фота з сайта mag-trukodel.ru.

паліндрамічная паэма «Рогі гор» Віктара Жыбуля, «Трыялет» — пародыя на радкі Сержука Сокалава-Воюша і «Лічылка» — пародыя на радкі Нэлі Тулупавай Анатоля Экава, «Вянок парадыйных санетаў» (вянок санетаў + пародыі-прывсячэнні розным аўтарам, дзе мадрыгалам з'яўляецца аўтапародыя) Міхася Пазнякова, «Парадыйная балада» (пародыя на балады В. Шніпа) Юрася Нератка, «Элегічны рытурнель-манарым» Міколы Вяніцкага і інш. У сінтэтычных жанравых формах мы заўважылі наступную заканамернасць. Жылы кампанентаў-жанраў у складзе сінтэтычнага мастацкага твора, тым цяжэй кожнаму са складнікаў захоўваць сваё жанраве аблічча. Тады ў складзе сінтэтычнага цэлага цвёрдыя формы і віды верша («дудь на кампраміс» і ахвяруюць некаторымі сваімі ўласцівасцямі.

Наватарствам аўтара гэтых радкоў можна лічыць стварэнне жанра «верш-аўтарэаніг» («Формула веры»), дзе, у адрозненне ад прыхільнікаў сугестыўнай лірыкі, якія ўнушаюць настроі чытачам, прапанавана ўстаноўка на лепшага сябе (падобнага кшталту вершы паэзіі з'явіліся ў Тацяны Будовіч, Адама Шостака і інш.). Да 70-гадовага юбілею прафесара БДУ Ірыны Скарапанавай намі быў напісаны верш формы «залатое сячэнне», не вядомай у аіччыннай і сусветнай паэзіі, які быў надрукаваны ў «Настаўніцкай газеце» за 25 красавіка 2015 года. Твор мае 13 радкоў (5-радкоўе з яго самай распаўсюджанай схемай рыфмоўкі *абааб* і 8-радкоўе са схемай рыфмоўкі *взвг дедд*), што адпавядае прапарцыям залатого сячэння (тром суседнім лічбам з рада Фібаначы — 5-8-13).

Гальпяровіча, «Акварэлі вясны» Міколы Мятліцкага, трыпціх «Акварэлі» Змітрака Марозава), партрэты (кніга «Аўтапартрэт» аўтара гэтых радкоў, «Барада Міколы Мятліцкага» эпіграма Кастуся Жука, нацюрморны, сернады, санаты (у Зьніча), вальсы («Вальс» Міколы Шабовіча, «Бэзава вальс, або Вясновы сэнтымент» Тацяны Будовіч), футы, полькі.

Прыкладам пераносу жанраў, якія існуюць у іншанациональнай традыцыі, на беларускую глебу можна назваць з'яўленне ў Андрэя Хадановіча лімэрыкаў — кароткіх гумарыстычных вершаў часта абсурднага і непрыстойнага зместу, узятых з англійскай (у прыватнасці — з ірландскай) паэзіі. Плёнам гэтага зацікаўлення стала яго кніга «Землякі, альбо Беларускія лімэрыкі» (2005). Нядоўга ён быў самотным аўтарам гэтай цвёрдай формы: у хуткім часе лімэрыкі напісалі Серж Мінкевіч, Сяргей Балахонаў, Жбан Няўмера, Эдуард Дубянецкі і Цімур Буйко. Эдуард Дубянецкі творча засвоўваў шмат форм з персідскай паэзіі (з самых рэдкіх — мураб, мусаба, мухамас, шаіры і інш.).

З рэдкіх форм, якія сустракаюцца ў сучаснай беларускай паэзіі, можна назваць брахікалан (Сяргей Панізінік, Уладзімір Мархель, Юрась Пацюпа), пантум («Сціплае жаданне» Э. Дубянецкага, «Скрозь прастору і час» аўтара гэтых радкоў), туюгі («Туюгі» Э. Акуліна, «Пальнёвая горыч» Э. Дубянецкага), альбы і сірвенты (Андрэй Хадановіч). Адраджаюцца некаторыя паэтычныя жанры, якія даўно не выкарыстоўваліся. Напрыклад, стансы, якія пісалі романтикі Байран і Кітс, а з сучасных беларускіх паэтаў гэты жанр па-постмадэрнісцку інтэрактыўна-іранічна пераасэнсоўваюць А. Хадановіч і А. Трафімчык. На цікавасць паэтаў да гэтага жанру магла паўплываць і кніга Нобелеўскага лаўрэата І. Бродскага «Новыя стансы да Аўгуста: вершы да М. Б. 1962—1982» (1983).

Перспектыўным нам бачыцца напісанне вершаў-травелогам — твораў, якія па сутнасці з'яўляюцца паэтычнымі падарожнымі нататкамі або падарожнымі дзёнікамі. Калі ўзяць найбольш яркі прыклад з айчынага мастацтва слова — вандроўкі Л. Дранько-Майсюка ў Грэцыю, Францыю, Ірландыю і Арменію і паэтычныя творы, якія ўсё гэта адлюстравваюць, — гэта таксама доказ існавання травелогам ў сучасным беларускім літаратурным працэсе. Вядомы таксама прыклады паэтычнага апісання падарожжаў у Тацяны Мушынскай («Серабрысты туман прыглушыў...» пра Венецыю), у Тацяны Сівец (паэма «Бакун»), у Ігара Бабкова (верш «Лёндан»), у Галіны Сіўчанка (вершы «Дзёнікнік вершавандроўніцы. Вільня. Магіла Чурленіса», «Этна. Для М. Х.»), «Лімерык. Для А. Ф.»), «Венецыя. Для Адрыі», «Балонія. Немагчымае божае» і інш. І раней, і цяпер такія творы былі нібыта справаздача паэтаў пра іх падарожжы ў іншыя краіны, пра спасціжэнне іншанациональных культурных традыцый, светапогляду і менталітэту. Зразумела, што вельмі важна зафіксаваць свае яркія ўражанні аб іншай краіне адрозна, пакуль яны яшчэ яркія.

Такім чынам, у сучаснай беларускай паэзіі мы можам назіраць прыклады канцэптуальнага і сінтэтычнага наватарства, пераносу жанраў з іншых відаў мастацтва ў паэзію і пераносу жанраў з іншанациональных традыцый на беларускую глебу. Выкарыстоўваюцца рэдкія формы і ўваскрашаюцца забытыя. Можна зрабіць высновы, што крэатыўны патэнцыял на стварэнне новых, пераасэнсаванне і сінтэз наяўных цвёрдых форм і відаў верша ў сучасных беларускіх мастакоў слова ёсць.

Іна ФРАЛОВА

На світанні

Вобразы мілья роднага краю
Якуб Колас

Калі за рэчкай промень першы
кране лісліва цёмны бор, —
бы рэхам, аддукнецца вершам
магутны волат у прастор.
Ударыць змрок падслепаваты
па тонкіх струнах сасняку,

радком ураз працягнуць шаты,
яловец, шылнік у імху.
Паўстануць вобразы жывыя
да болю простага жыцця —
слеў ветру, росы верасныя...
Што адкажу на гэта я?
... Мне застаецца толькі слухаць
яго распету яду душу.
Прывітацца ўслых — не хопіць духу:
ніколі лепш не напишу.

Рай чабаровы

Край мой бялёсы, туманны, крынічны,
Вольны, як вецер у час навальнічны!

Край, як і праічур калісьці далёкі,
Годны, прыгожы, як лён, сінявокі!

Казачны край у палянах сунічных,
Моцны і шчодры, як колас пшанічны!

Край шматпакутны, як родная мова,
Ты ў маіх дзеях, ты — сэрца палова!

Край закалыханы ў сэрцы паэта,
Верыў Максіме, а можа і ведаў...

Край Беларуска, крылаты, мядовы,
Рай мой салодкі, мой рай чабаровы!...

Ільянскія берагі

У светлых водах спеюць зоры
І поўна белая трыміць.
... Нібыта здарылася ўчора.
Світанне.

Каня просіць піць.
Гукае голасам самотным,
А сонца яйкам велікодным
Благаслаўляе берагі:
Кранае промнем раз, другі...
Нібы пастух мажныя спіны
У бродзе стомленых кароў.
Паміж Ільянскіх берагоў
Мая віецца пупавіна.
Там радасці, святла стае,
Дзяцінства там маё жыве.

Глухая восень. Дождж-цялок
Спрасоння матку смочка.
Пужае наваколле змрок,
Нібыта позірк воўчы.

Паветра восенёскай тугой
За тыдзень набрыняла,
Ды сонца лапкі пад страхой
Апошні прывавала.

«Я хачу быць з табой,
хай зайздросцяць усе», —
Ахаплю сказ калючым двукоссем.
Я хачу раницю з табой па расе
Расціраць у далонях калоссе.
Марыць разам,
што прыйдуць ічаслівыя сны

Да цябе, да людзей, да Айчыны.
Дачакацца ў халодным Сусвеце вясны.
І хваліць без усякай прычыны.
Гаварыць неўпапад, не зважаць мітусню,
Прамаўчаць,
што датычыцца Бога.
І ніколі, ніколі не бачыць хлушно
У вачах, дзе нябёсаў аблога...

Як хораша навокал!
Ціха як!
Здалёк аж свеціцца наліву яблык спелы.
Прамудрасць Боская —
вясковы задзяк:
Трымае жнівён яблык белацелы.
За селіца збіраюцца буслы —
Для сеймаў кут здаўна аблюбавалі.
Зноў цягнуцца трохкутнікамі ў далі...
А можа наканечнікам стралы
У мясячнае яблычка цяляюць.

Вольга НОРЫНА

Купалавы Ляўкі

Да мерапрыемства
«Купала ў сэрцы маім» 2021 г.

Складана ўсім у час такі,
Каго Бог талентам адзначыў.

Купала едзе у Ляўкі
Жыццё народнае пабачыць.

Спытае гнаных у калгас,
Ці сёння ім жывецца лепей.
«Канечне!» — чуе у адказ,
Але ж пытаўся не аб хлебе.

Ды слова што — пясок, вада...
Вісіць у кожнай хаце Сталін,
Цікуе за людзьмі з кута,
Дзе абразы ўсе паздымалі.

Згадаюць сто разоў таго
З апошнім, і са словам першым.
І паратунку ад яго
Не знойдзеш нават і у вершам.

Узялецць, як марыў хлопчык той,
І, можа, з вышыні аблокаў
За край малітваю сваёй
Спагады вымаліш у Бога...

Чаму ж тут нельга проста жыць,
І працаваць, і быць ічаслівым?
Пад зорным небам лес шуміць,
Удзень калыша ветрык ніву.

Плыве язьмінавы настой.
Спяваюць птушкі — не спыніцца.
У Ляўках паэту раницю
Дзяцінства сонечнае сніцца.

Лёс няўмольны. Час ліхі.
У хмарах рэдкія прагалы:
У Купалавым жыцці — Ляўкі,
У маім жыцці — радкі Купалы.

Фота з сайта velvet.by.

«Ды пра столькае ж хацелася пагаварыць...»

марозная раница
вызірнуў з шафы
краёчак міні

Discovery channel
за акном якісьці
нігарскі снегапад

як жа рана...
цямнее
на сельскіх могілках

ціхае дыханне
міргае яе смартфон
на маёй зарадцы

сынаў пакой
жыве сваім жыццём
чарапашка

далёкі дабравест
павольна складае
пялёсткі гарлачык

вечаровая спёка
адступае мора
месяцовай хайдой

ператварэнне
ў месяцовым ззянні
свой-чужы сад

маладзік
няяркае святло медуз
уздоўж узбярэжжа

па-за зонай доступу
у раскіслым полі
маладыя бярозкі

дзве таблеткі
да ежы і пасля
павольна падае снег

грыбны дождж...
разам з сынам
ля магілы бацькі

казка на ноч
просіць купіць пудзеля
і блакітны парык

капэж
усё радзей
твае званкі

вясновыя аблокі
крыху вольнага месца
паміж санкамі і роварам

яблыневы сад —
збірае дзятва
летацінныя лісце

сонны клас —
вучыцца лётаць
вясновая муха

чырвоная святло
неспадыманна пераходзім
на «ты»

Дзень Перамогі
ў пераходзе доўгі-доўгі
прыйгрышы на гармоніку

густы снегапад
мяняюцца слядамі
сустрэчныя мінакі

Саня МАЛЕЙ

тэт-а-тэт
то адзін то другі
з куты цвыркунны

зімовая набярэжная
дача называе станцыю
лёдачнай

вось і пабачыліся...
два гваздзікі
ў святле агнічкі

новы смартфон —
ды пра столькае ж
хацелася пагаварыць

Васіль ТКАЧОЎ

Не сказаць, каб да Сцепаніды Мікалаеўны не заглядвалі сын з нявесткай. Прыходзілі. Не забывалі старую. Але на гэты раз іх з'яўленне было абстаўлена крыху не так, як раней. Прышлі, па-першае, з тортам. Хоць да дня нараджэння Сцепаніды Мікалаеўны было далекавата. Гэта адразу насцярожыла бабульку: «Што гэта з імі? Відаць, грошы спатрэбіліся? Бо калі яшчэ яны з тортам з'яўляліся!» Па-другое, за сталом паводзілі сябе даволі стрымана, нешта перашкаджала ім быць такімі, як заўсёды: расслабленымі і гаваркімі. А тут ядуць торт і маўчаць, зрэдку перакінуцца словам-другім. Адно вачыма стрыгучь — старая гэтага не заўважала — вакол сябе. А потым нявестка ўздыхнула і прамовіла:

— Гляджу я, мама, у кватэрцы не пашкодзіла б рамонтчы зрабіць. Шпалеры асвяжыць трэба. Зноў жа, на кухні кафель памянцэ варты. Гэты стары, даўно выйшаў з моды. Ды і глядзець на яго страшна: адмыць наўрад ці ўдасца. Цяпер кафлю робіць — цуд, залюбуешся!..

Сын дапоўніў жонку:

— У прыбіральні і ў ваннай пакой таксама кафлю памянцэ трэба. У мяне ёсць знаёмы майстар... З ім можна разлічвацца не адразу — па частках... Свой чалавек... Пачакае, калі што... — Вы не супраць, мама, калі зоймемся? — Свяціўся твар у нявесткі.

Сцепаніда Мікалаеўна была не супраць, вядома ж. Нават праславілася: «Які ў мяне добрыя дзеткі! Пра маму думаюць...»

Рамонт зрабілі добры. Хоць і цягнуўся ён доўга — амаль паўгода. Каб хутчэй зрабіць яго, у старой не мелася грошай. А так з кожнай пенсіі яна ашчаджала сыну пэўную суму, той набываў неабходныя будаўнічыя матэрыялы... і справы рухаліся.

Толькі значна пазней Сцепанідзе Мікалаеўне цюкнула ў голаў: «Якія малайцы ў мяне дзеткі! Хоць і акадэміяў не заканчвалі. Колькі мне ўжо тут жыць засталася, кватэра ж на іх запісана, дык яны яшчэ і за мае грошы сабе рамонт зрабілі...»

Кожны раз, калі ўвечар бяру апошні акраец хлеба ў берасцяны, чамусьці абавязкова падумаю: «А калі раптам госці здарацца? А ўжо ж позна — крамы пablізу зачынены».

Не ўспамінаю, ці ёсць што ў халадзільніку. Першая думка — пра хлеб...

Насустрач ідзе прыемная з твару жанчыны. М'яне абганяе незнаёмы мужчына і захінае на імгненне яе сваёй постацю. Чую іх галасы.

— А вы што, ужо на базары не працуеце?

— Не-а. Хопіць.

Праз паўзу мужчына выдыхае:

— Шкада, я ж толькі і прыходзіў на базар, каб на вас паглядзець...

Канфуз

Жыццёвінкі

У прыёмны пакой бальніцы нясмела ўвайшоў хлопчык гадоў дзесяці-дваццаці, стаў за парожкам, шморгнуў носам.

— Што ты хочаш, хлопчык? — падняла на яго вочы дзяжурная медсястра.

— Вазьміце мяне ў бальніцу, цёця.

— Вось як?! — здзівілася дзяжурная. — А ты што, захварэў?

Хлопчык не адразу адказаў:

— Не. Але ў вас самае лепшае месца, дзе я быў...

— А ўколаў не баішся?

— Ніколечкі! Што той укол! Хіба параўнаеш з кулаком дзядзькі Ляксея! І мама па галаве б'е. Што пад руку трапіць, тым і б'е. Вазьміце, цёця... Тут добра... Я ўколаў не баюся...

Настаўніца-пенсіянерка апавядае мне:

— Да нас у Ільіч у старэйшыя класы хадзілі амаль усе хлопчыкі і дзяўчынкі з бліжэйшых навакольных вёсак, якія ў сябе там скончылі васьмігодку. М'яне ў той год прызначылі класнай у дзяўчаты «А». Праводжу першы бацькоўскі сход — каб бліжэй пазнаёміцца з татамі, мамамі. Тады да вучобы дзяцей бацькі ставіліся адказна. Усе парты былі заняты. А тут прыходзіць адна бабулька, просіць прабачэння, што крыху затрымалася і глядзіць, куды б сесці. Пытаюся: «А вы, бабулька, да каго?» Яна ж надзіва бойка адказвае: «А я мама Колі Ганчарова!» Вось табе і на! Я ж адразу адчула, як у мяне запунсавецца твар.

Не трэба было і ў люстэрка глядзецца.

А ўсё аказалася даволі проста. Свайго Кольо жанчына нарадзіла позна — калі самой было за пяцьдзесят. Паскрэбак, так бы мовіць.

Коля ж быў добрым вучнем, атрымаў вышэйшую адукацыю, займаў у гора-

каб палячыцца, а я, кажа, не дала. Не таму, што пашкадавала гарэлкі, пляшка мелася ў схованцы, а проста мне яго п'янства абрыдла, стрэмкай сядзела.

— Цяпер шкадую. Можна, і сёння жывы бы яшчэ Пятро. Вярнуўся б — нічога для яго не пашкадавала б, яй-бо!..

Вочы ў бабулькі свеціцца дабрыйей. Ёй, мабыць, на імгненне ўявілася, быццам Пятро вярнуўся... стаіць перад ёй... Малады, прыгожы і абавязкова цярозы...

І яны не могуць наглядзецца адно на аднаго...

Ведаецца, аб чым я вельмі шкадую? Прызнаюся: што не запісаў некаторыя маміны рэцэпты. Смачнейшага свежага мяса, якое яна закатвала ў трохлітровыя слоікі, я больш ніколі ў жыцці не еў. А памідоры ўзімку! А капуста! А гурочки! А кілбасы, пальцам п'ханяны!..

Думаў, абавязкова запішу яе рэцэпты, калі прыеду наступны раз у вёску...

Шкада: не паспеў, спазніўся. А цяпер вось не магу сабе дараваць гэтага.

Думаю, я не адзін такі.

Яны ў разводзе, жывуць асобна. Але на прысягу сына ў вайсковую часць, якая размясцілася ў сталіцы, рашылі паехаць разам. Сустрэліся на чыгуначным вакзале. Жанчыну здзівіла, што яе былы муж ажно згінаўся пад цяжарам сумкі. Пацікавілася:

— Што там у цябе?

— Кампот, — выціраючы ўзмакрэлы твар насоўкай, прызнаўся былы муж.

— Які кампот?

— Звычайны. І яблычны, і вішнёвы... І яшчэ нейкі. Там разбярарся.

Былая жонка здэкліва ўсміхнулася:

Фота Міры Гусовіч.

дзе высокія і адказныя пасты. Цяпер на пенсіі. Калі б'вае ў нашых мясцінах, абавязкова заходзіць да мяне. Не з пустымі рукамі. Пасядзім, гарбаты пап'ём, пра жыццё пагамонім.

Але пра той канфуз я так і не асмелілася пакуль яму расказаць. Можна, яшчэ паспею? Мне ж усёго дзевяноста!..

Мая цётка Вера Сцяпанануна прызналася неяк, што вельмі кахала свайго мужа, які даўно на кладзе: згарэў, кажа, ад гарэлкі. Прасіў хоць кроплю якую,

— Ты ў які час жывеш? Ён кампот у часць везе! Ой, госпадзі! Ды яшчэ ў шклянках слоіках! Дай сыну грошай, ён купіць сабе тое, што душа жадае.

І яна паказала былому мужу сумачку, у якой, акрамя касметычкі, ляжаў, вядома ж, яшчэ і кашалёк.

З кашалёком і сапраўды зручна. Асабліва калі там нешта ёсць. Ды ён і руку не адрывае. У былога ж мужа, трэба меркаваць, кашалка не мелася. Паглядзеўшы на яго твар, у тым лёгка было пераканацца...

Муж і жонка снедаюць і размаўляюць.

— Нешта пляменніца замуж не выходзіць? — заўважае, нібы між іншым, муж. — Пара быццам бы ўжо — амаль трыццаць пяць гадоў дзяўчыне. У сястры неак і няёмка папытаць: чаму дачка не жадае цябе бабуляй зрабіць? Дзеўка ж прыгожая, адукаваная: універсітэт скончыла. Перабірае жаніхоў, мабыць. Дык колькі ж ужо можна перабіраць іх?

Кабета моўчкі слухала мужа, а потым махнула рукой:

— А хай так і будзе! Не трэба на вяселле ехаць!..

У сярэдзіне мінулага стагоддзя ў нашай вёсцы памерла пры родах Зою. У яе было ўжо трое дзяцей, два сыны і дачка. Я добра помню той момант. Землякі вельмі шкадавалі жанчыну. І мужа яе, цяпер ужо ўдаўца Пятра, таксама: няпроста будзе яму, радавому калгасніку, пракарміць сям'ю. Магчыма, таму і мы, дзятва, перасталі наносіць відзіты на іхнія градкі, што былі пры самай рэчцы, і залезці пад калочым дротам на іх не складала сур'ёзных перашкод. Больш скажу: гатовы былі нават падкінуць ім тых жа гуркоў з іншых градкаў. Разумелі, што няпроста дзядзьку Пятру з такой аравай. Спачувалі, як умелі.

Аднак усё ў іх складала добра. Сястра нябожчыцы жыва ў Ленінградзе і была незамужняй. Яна іх усіх чацвярых і забрала да сябе. Такім чынам нарадзілася новая сям'я.

Нядаўна ў «Аднакласніках» выпадкова натрапіў на след гэтай сям'і. Пацікавіўся ў Вольгі, якую помніў яшчэ школьніцаў маладых класаў, пра брата, што нарадзіўся ў той злашчасны дзень шэсцьдзесят гадоў назад. Яна адразу ж выставіла фота Лёшы, так звалі яго, на поўны рост, і я ўбачыў... іх маці Зою, якой яе запомніў. Высокую. З такімі ж вялікімі і светлымі вачыма. З лёгкай усмешкай на твары. Падабенства надзвычайнай дакладнасці!

Тады ж і падумалася: маці пайшла — і маці засталася. У сваім сыне, дзеля якога і пакінула гэты свет: жыві, родненькі, цяпер і за мяне...

Прыснілася вёска. Ноч. Цемра. Толькі каля крамы сірагліва свеціць ліхтар, замацаваны на асобным слупе і закуты ў шкляны домік. Той ліхтар з першым змрокам, які ападаў на наваколле, запальваў дзядзька Іван, бацька майго аднакласніка і лепшага себрука Валеркі Юрчанкі. Яго бацька вартавала краму.

Крочу па вёсцы і радуся: дык яна ж такая, як была! Працуе крама. Крыху далей фельчарска-акушэрскі пункт. Нездзе там і пошта. Нават школа яшчэ жыць — пакуль яе не закрылі і не збудурылі будынак. Добра бачу таксама сілуэты знаёмых мне хат. А казалі, што іх гаспадары даўно памерлі, адыйшлі ў іншы свет, а ўсе пабудкі закапалі альбо разабралі на дрывы. Лухта! Вось толькі надыйдзе раніца, і я пачачуся з землякамі. А пакуль хай адпачнуць.

У сне, не паверыце, вырашаю: каб выгледала мая родная вёска так, як раней, мне трэба хадзіць па ёй ноччу. Настане дзень, і ён можа ўсё сапсаваць...

Ці ўлюбляемся мы ў свой час?

На гэтае нечаканае пытанне Аляксандр Чурылаў адказвае сцвярдзальна ўжо самой назвай сваёй кнігі, выдадзенай сёлета рэдакцыяй газеты «Помельская праўда». Пазначаны і жанр: «журналісцкія хронікі». Аднак сама кніга значна маштабней і духоўна багацейшая за гэтую заяўленую ўлюбённасць і хранікальнасць. Мне чамусьці здаецца, што ўлюбляем мы ў свой час, толькі пра жыццё яго, так бы мовіць, з аглядкай на мінулае. Ды і сам Аляксандр Васільевіч, як могуць меркаваць чытачы, не проста пражывае, а ўдмліва, з усёй грамадзянскай адвагай ужываецца ў яго.

Тут ужо не да асляпляльнай улюбённасці. Вось як успамінае ён першы смутны час пасля распаду Саюза: «Усё грубае, злое, жорсткае, цынічнае і фізіялагічнае, што так нечакана заклінула нас у 90-я, масай былых савецкіх людзей было ўспрынята як зваленае на галаву ці завезенае з нейкіх заваезда сапсаваных краін. Моташны быў час. Усё ішло кудысьці не туды. Аб усім гэтым можна было казаць усё, што судзілася слаба. Праўда, адкрыліся межы, і ў свеце мы ўсім былі цікавыя, хоць у гэтай цікавасці было адценне пажадлівасці і нават гідлівасці... Многія называлі гэты перыяд ліхалеццем, але мала хто разумее, наколькі яго каварнае. Гэта паўзучая бацька абьякавасці, адчужанасці і безвыходнасці. Гэта разбураючы сэрца і душу гніёт незапаграбаванасці і нікчэмнасці, прыніжанасці і зняважанасці. Ад яго — гідлівасць да няўдачнікаў, неўладкаваных, нязбыўшыхся, да аўтсайдараў новага жыцця і новых каштоўнасцей. Ад яго ж — паталагічная любоў да поспеху, рабскае шанаванне моцнага, гадоўнасць, не задумваючыся, аддаць душу «залатому цяльцу». Ужо здаваліся міфічнымі гадзі, калі кожнаму чалавеку ёсць справа да кожнага. І ўсяму грамадству ёсць справа да кожнага іншага. І, што заканамерна, кожнаму чалавеку была справа да грамадства...» Што тут ад улюбённасці ў свой час? Ды і канфліктныя сітуацыі аўтара кнігі (ён жа і галоўны герой апавядання) дастаецца нямаля, бо высвятляе характэрныя рысы часу, удзячна згадваючы якія наўрад ці захочацца. Падзеі (зусім не толькі хранікальныя) выяўляюць у ім менавіта тую ўласцівасць характара, якія дапамагаюць самому не проста пражываць, а ствараць свой час. Яго, самастойна створаны, якраз не грэх і палюбіць, калі ён становіцца не толькі асабістым, але і асобным.

Наўрад ці кніга чыталася б так асобна, калі б аўтар сапраўды апынуўся ў палоне сваіх жыццёвых і нават творчых памкненняў. Канкрэтыка ў яго — толькі нагода для абгульнення. Рэальнасць прозвішчаў, бязлітасная шырацка выйленых акалічнасцей — гэта грамадзянская адвага, якая не можа не выклікаць павагі. Але ж згаданы рэальныя людзі, якія пакінулі жыццё і якія жывуць зараз. Тым больш патрэбна прынцыпова адвага не вуаліраваць сутнасць канфліктных і чалавечых сітуацый. Чурылаў жа заўсёды гранічна пэўны, катэгарычны.

Я ведаў Аляксандра Чурылава па журналісцкіх публікацыях. Але па-сапраўднаму яго мне высвятляў спавядальны, шчыры артыкул пра перажытае ў бальніцы ў час, які мог стацца апошнім. «Мяне Бог, мабыць, спыніў на парозе чысцілішча.

Адтуль, секунда за секундай, крочак за крочак, ад болю да болю, ён вяртаў мяне назад. Утаропіўшыся ў белую столь, я думаў пра ўласнае жыццё. Я многае перажыў, бачыў велізарны свет і спрабаваў даведацца пра яго больш. Кахаў і быў каханы. Спазнаў сапраўднае сяброўства, мае дарогі перасякаліся з яркімі людзьмі і з адкрытымі падонкамі. Любіў працаваць, і праца любіла мяне. Я заўсёды рэчы называў сваімі імёнамі і ніколі не плыў па цячэнні. Можна, Бог палічыў гэта грахамом і ганарыстасцю?» Ці не праўда, самахарактарыстыка гранічна сумленная?

Аўтар называе спавядальны артыкул рэпартажам пра гадзіны, праведзеныя ў рэанімацыі. Але за кожным словам праступае духоўная сутнасць чалавека, які павінен выканаць свой зямны абавязак да канца. А гэта, як мы цяпер ужо ведаем, і кніга нарысаў па гісторыі вытворчага аб'яднання «Беларуснафта», і сёлетня, што ўвабрала ў сябе не толькі журналісцкую, але і асабістую хроніку жыцця таленавітага чалавека на фоне эпохі.

Наўрад ці кніга чыталася б так асобна, калі б аўтар сапраўды апынуўся ў палоне сваіх жыццёвых і нават творчых памкненняў. Канкрэтыка ў яго — толькі нагода для абгульнення. Рэальнасць прозвішчаў, бязлітасная шырацка выйленых акалічнасцей — гэта грамадзянская адвага, якая не можа не выклікаць павагі. Але ж згаданы рэальныя людзі, якія пакінулі жыццё і якія жывуць цяпер. Тым больш патрэбна прынцыпова адвага не вуаліраваць сутнасць канфліктных і чалавечых сітуацый. Чурылаў жа заўсёды гранічна пэўны, катэгарычны. І не толькі зараз, вяртаючыся да перажытага. Такім ён быў і ў якасці непасрэднага ўдзельніка таго, што адбывалася. Пацвярджэнні гэтаму амаль на кожнай старонцы хранікальна падзейнай кнігі. Яна густа заселена людзьмі, чалавечы адносіны з якімі зусім не абмяжоўваліся прывесчанымі ім публікацыямі ў газетах. Гэта ветэран партыі, старшыня палкавога камітэта РСДРП(б) Аляксандр Сцяпанавіч Кастэнка, старшыні калгасаў Мікалай Мікалаевіч Каваль, Рыгор Курпрыянавіч Шпакаў, пракурор Рэчыцкай міжрайпракуратуры Васіль Іванавіч Шаладонаў, у будучым Генеральны пракурор Рэспублікі Беларусь, былы першы намеснік старшыні Рэчыцкага выканаўчага камітэта, а зараз генеральны дырэктар вытворчага аб'яднання «СветлагорскХімвалакно» Васіль Васільевіч Касцюкевіч, шматлікія калегі Чурылава па працы ў газеце «Дняпровец», у «Помельскай праўдзе», у ведамаснай — «Нафтавік» і ва ўсім вытворчым аб'яднанні «Беларуснафта», якія здбывалі «чорнае золата» не толькі на Поўначы, але і ў Ліване, Алжыры, Індыі, Іране, Паўночнай Карэі і нават на экзатычным Мадагаскары. У асацыятыўным кантэксце прыгадваецца пэнт Уладзімір Верамейчык, з якім сябраваў аўтар кнігі. Ды і тыя, з кім жыццёвыя стасункі былі часовымі, заставаліся чымсьці вызначальнымі. Такім, у прыватнасці, было знаёмства з дырэктарам Пушкінскага музея-запаведніка Сямёнам Сцяпанавічам Гейчанкам.

Але будзем памятаць, што кожны чалавек можа перажыць нешта нахшталт рамана, а напісаць яго здольны далёка не кожны. Аляксандр Чурылаў заўсёды не толькі творча, але і па-грамадзянску ўзвышаўся над будзённым жыццём газетчыка-хранікёра. Таму ён некалькі вельмі натуральна перайшоў ад журналісцкі да мастацкай прозы. У кнізе «Мы ўлюбляемца ў свой час» ёсць сапраўдны ўсплёск такой самабытнай мастацкасці. Вось якім ён убачыў сібірскі верасень у горадзе Губкінскім: «Восень тут хуткая, але з яснымі празрыстымі поўднёмі і казачна непрагляднымі начнымі туманамі. Тундра становіцца каларовай. Адны травы і хмызнякі чырванюць, другія жоўкнуць, трэція становяцца бурмы, чацвёртыя не могуць забыць лета і застаюцца па-летнім сакавіта-зялёнымі...» І такіх «ўсплёскаў» у кнізе шмат.

Аляксандр Чурылаў, канешне ж, ведае, што журналіст можа быць дылетантам ва ўсіх прафесіях, пра якія піша, і толькі ў сваёй абавязаны быць прафесіяналам. Але хто рызыкне ўсумніцца ў яго прафесійных ведах сапраўды фантастычнай працы нафтавікоў, асабліва ў суровых умовах Поўначы? Зрэшты, гэта ўжо яго другая прафесія, якой ён аддаў нямаля гадоў на розных, у тым ліку і кіраўнічых, пасадах. А журналістыка ў рэдакцыі газеты «Нафтавік» — таксама працяг яе. І ведае ён сакрэты пісьменніцкага майстэрства ад высноў. Вось чаму ўжо без здзіўлення чытаю: «Прынята лічыць, што літаратура пачалася з найстаражытных шумерскіх паданняў “Эпас пра Гільгамешу”, кіраўніка горада Урук, які доўга вандраваў па свеце ў пошуках неўміручасці і памёр параўнальна маладым. Писалася гэтае сачыненне яшчэ ў III-м тысячагоддзі да нашай эры, і, такім чынам, вытанчанае славеснасць будзе старэй за егіпецкія піраміды. Кніга з'яўляецца самым дзіўным сродкам, што вынайшаў чалавек. Малаток ці разец — працяг рук, мікраскоп ці бінюк — працяг вачэй, тэлефон — голас. Але кніга зусім іншае — працяг памяці і ўяўлення...»

І ці вярта здзіўляцца, што аўтар гэтай спавядальнай кнігі — сапраўдны кнігазнаўца? Чытаў і перачытваў Гогаля, Чэхава, Аверчанку, Гіляроўскага, Зошчанку, Распуціна, Айтматава, Шукшына. І не проста перачытваў, а па-новаму адкрываў для сябе Салтыкова-Шчадрына, Ляскова, Прышвіна. Невыпадка згаданы Салжаніцын, Аксёнаў, Букоўскі, Гінзбург, Паламаў, Даўлатаў, што былі ў няміласці... І сам жа, як бы між іншым, характарызуе сябе, успамінаючы словы Іосіфа Бродскага: «Чалавек — гэта тое, што ён чытае...» Менавіта духоўна ўспрынятая начытанасць дазваляе Чурылаву

і ў новай кнізе пачувацца натуральна ва ўсіх падзеях не толькі сваёй жыццёвай хронікі. Яго філасофскія ці лірычныя адступленні толькі дадаюць ёй асацыятыўную паўнату і дакладную пэўнасць. Так адбываецца, калі ён разважае пра Біблію, вельмі натуральна пераходзячы ад яе да «Майстра і Маргарыты» Міхаіла Булгакава ці да роздмаўч Фёдора Дастаеўскага пра Бога. Менавіта гэта дазваляе яму таксама пераканаўча разважаць пра XX стагоддзе, якое стала найцяжэйшым выпрабаваннем для ўсяго чалавецтва. Аляксандр Васільевіч — аўтар дзвюх кніг мастацкай прозы: «І гэта ўсё пра нас», «Здагадкі пра жыццё». Але і ў шматлікіх журналісцкіх публікацыях ён вольна ці нявольна прарываецца ў пісьменніцкую сутнасць слоў. Зрэшты, і журналісцкаму майстэрству ў яго можна паучыцца. Вось толькі адна з разваг: «Я заўсёды быў і застаюся перакананым прыхільнікам разнастайнасці матэрыялаў, што публікуюцца ў газеце, хай яна і была вытворчым выданнем. Я таксама быў упэўнены ў тым, што кожная тэма павінна з нумара ў нумар знаходзіць сваё вызначанае месца на старонках газеты...»

...кожны чалавек можа перажыць нешта нахшталт рамана, а напісаць яго здольны далёка не кожны. Аляксандр Чурылаў заўсёды не толькі творча, але і па-грамадзянску ўзвышаўся над будзённым жыццём газетчыка-хранікёра. Таму ён некалькі вельмі натуральна перайшоў ад журналісцкай да мастацкай прозы. У кнізе «Мы ўлюбляемца ў свой час» ёсць сапраўдны ўсплёск такой самабытнай мастацкасці.

Аляксандр Чурылаў выдатна разумее, што сутнасць журналісцкай прафесіі ў тым, каб не даць памерці падзеі. Гэта значыць, яе трэба ўвасобіць у газетны, часопісны ці ў кніжны радкі. А сутнасць пісьменніцкай? У чым яна? На гэтае пытанне ён адказвае ўжо самім эпіграфам да кнігі «Мы ўлюбляемца ў свой час». Вось ён у словах Дзмітрыя Быкава: «Пішы, сябра, толькі пра сябе: усё астатняе да цябе сказана!...»

Дадам, што ўсё добра сказанае пра сябе — заўсёды і пра іншых. Хіба не так чытаюцца чурылаўскія радкі: «З узростам усё часцей задумваешся, а што ў цябе за стрыжань у жыцці? Бліжэй усёго сэрцу майму цар без царства і бядняк, які не ўмее прасіць міласціну. Чаму мы старэем не пад вечным небам і ў спрадвечнай працы, а ў аўтамабілях, за камп'ютарам, багатым сталом? І спяшаемся, не заўвагаючы, што кожная секунда жыцця незваротная! Куды спяшаемся? Да той жа старасці? Дзень праходзіць, а ўспомніць няма чаго. Дзень пачынаецца не з разважанняў, а з чарговага разбегу. Вызірнуў за акно: выпадкі снег — збліжы светлашэры, удалечыні — блакітны. Праклянулася першая траўка — мяккенькая, смагдавая... Пясок на прасячальнай дарозе прагрэўся на сонцы... А вось першая ўжо блакітная павуціна злітае з галінкі — ці не на ёй трываецца ўсё жывое на зямлі?» Пагадзіцеся, што гэта сказана звыш за любую, а не толькі журналісцкую хроніку. Да такога чытанія нельга не далучыцца душой.

Ізяслаў КАТЛЯРЮ

З шэрагу сапраўдных інтэлігентаў

Таццяна Кабржыцкая — вядомы літаратуразнаўца, паважаны педагог, прызнаны спецыяліст у галіне міжславянскіх і ў першую чаргу ўкраінска-беларускіх літаратурна-культурных сувязей. Сфера яе даследчыцкіх інтарэсаў і навукова-творчых зацікаўленняў арганічна вырасла з родавых каранёў, замацавалася жыццёва-сямейнымі градыцыямі і знакавым шлюбным саюзам.

Фота з уласнага архіва.

Таццяна Кабржыцкая.

Таццяна Вячаславаўна нарадзілася 15 жніўня 1941 года ў Кіеве ў сям’і, напоўненай інтэлектуальнай атмасферай, пазначанай асаблівай нацыя- і культурна-цэнтрэчнасцю і ў той жа момант зацікаўленай адкрытасцю сусветным духоўна-культурным тэндэнцыям і набыткам. Думаецца, што менавіта прыклад бацькоў (бацька — заслужаны артыст Украіны, прафесар Львоўскай кансерваторыі; маці — вядомы доктар) стаў вызначальным у фарміраванні такіх рыс яе характару, як мэтанакіраванасць, настойлівасць і адказнасць, прадвызначыў сапраўдную інтэлігентнасць і высокую культуру думкі і паводзін.

У 1964 г. скончыла філалагічны факультэт Львоўскага нацыянальнага ўніверсітэта, настаўнічала ў выскавай школе, вучылася ў аспірантуры. На навуковай канферэнцыі ў Адэсе пазнаёмілася з будучым мужам, тады мінскім студэнтам Вячаславам Рагойшам, таму далейшы лёс звязала з Беларуссю. Абараніла кандыдацкую дысертацыю па ўкраінска-беларускіх літаратурных узаемазвязях (1971), працавала ў Беларуска-навукова-даследчым інстытуце педагогікі, а з 1980 г. — на кафедры рускай і славянскіх літаратур філалагічнага факультэта БДУ.

Справай гонару для яе было не толькі дасканала авалодаць беларускай мовай, але і пранікнуцца беларускай культурай, актыўна і натхнёна папулярнызаваць і ўзабагаціць духоўны скарбы ў цеснай узаемаабумоўленай сувязі са славянскім кантэкстам, найперш украінскім. Гэта маральна-этычныя і навукова-творчае крэда даследчыцы адразу ярка праявіліся ў даследаваннях Таццяны Вячаславаўны і дзякуючы сямейна-творчаму саюзу з мужам. У дэбютнай сумеснай манаграфіі «Карані дружбы» (1976) сабраны, старанна вывераны, грунтоўна прааналізаваны багаты і змястоўны фактычны матэрыял па гісторыі беларуска-ўкраінскіх літаратурных сувязей канца XIX — пачатку XX стагоддзя.

Праяўленыя ёй скрупулёзнасць, настойлівасць і нястомнасць у пошуку фактаў і іх дакладнай аб’ектыўнай інтэрпрэтацыі прадвызначылі характар і кірунак далейшых навуковых адкрыццяў. Руплівымі даследчыкамі па крупіцах былі сабраны і выдадзены ўсе прыжыццёвыя публікацыі Сяргея Палуяна, узноўлены яго жыццёвы і творчы шлях. Тым самым яго імя вярнулася ў беларускую літаратуру амаль з небыцця і стала важным набыткам нацыянальнай культуры. «Код Палуяна» быў паспяхова расшыфраваны. Гэта знайшло адлюстраванне ў зборніку твораў Сяргея Палуяна «Лісты ў будучыню» (1986), выданнях «Сляды знічкі» (1990) і «След, вечна жыць: Творы. Успаміны. Прысвячэнні. Даследаванні» (2018).

Плённая перакладчыцкая дзейнасць Таццяны Вячаславаўны нястомна папулярнае дасягненне беларускага прыгожага пісьменства ва Украіне, а творы ўкраінскіх пісьменнікаў — у Беларусі. Як перакладчык, укладальнік яна спрычынілася да беларускамоўных выданняў твораў Лесі Украінкі, Міхайла Кацюбінскага, кнігі народных легенд, паданняў, казак «З крыніц адвечнай прыгажосці» (1997), для якой перастварыла ўкраінскія тэксты, напісала прадмову да кнігі перакладаў з Івана Франка «Народзе мой» (2006).

Дзякуючы манаграфіі «Наш і не наш Сяргей Пясецкі: Зоркі Радзімы пісьменніка над кодам яго жыццёвых і творчых калізій» (2014) у айчынную нацыянальна-культурную прастору абрунтавана і доказна ўведзена творчасць гэтага ўраджэнца Беларусі, таленавітага раманіста. У яго яркіх творах адлюстраваны авантурныя

і захапляльныя падзеі супярэчлівай пострэвалюцыйнай эпохі на нашай зямлі.

Плён удумлівых росшукаў Таццяны Вячаславаўны ў дыяпазоне беларуска-ўкраінскага культурна-гістарычнага, духоўна-творчага ўзаемадзеяння сабраны ў кнізе з сімвалічнай назвай: «Дзве Радзімы — Украіна і Беларусь — пад міратворчымі крыламі буслоў: нацыянальныя гісторыка-культурныя міфы, ідэйна-эстэтычныя пошукі ўкраінскай і беларускай літаратуры» (2011). У адзінстве з насычанай змястоўнасцю назва працы адлюстроўвае і шырыню кругагляду, і біспікучную эрудыцыю, і высакародную мэту навукова-творчага і глыбока гуманістычнага імператыву даследчыцы. Яна пераканана, што «тэндэнцыі сусінавання агульнага і адрознага ў ментальнасці, побыце, культуры ўкраінцаў і беларусаў, закладзеныя яшчэ ў старажытнасці, працягаюць сваё жыццё праз вякі. З цягам часу выспявае працэс афармлення ўласна нацыянальнай мовы і літаратуры. Пры гэтым, як сведчаць дасягненні апошніх стагоддзяў у кожным з нацыянальных мастацтваў, першапачатковы імпульс роднасці па-ранейшаму застаюцца жыватворнымі».

Дзякуючы «інтэлектуальна падвоеным» намаганням Таццяны Кабржыцкай і Вячаслава Рагойшы ўкраінцы з’явіліся ў Беларусі аформіліся як цэласная і перспектыўная галіна гуманітарных ведаў, са сваім праблемна-дыскурсіўным полем, ключавымі ідэямі, канцэпцыямі, стратэгіяй даследаванняў, згодна з якімі літаратура і — шырэй — культура Украіны прадстаўлены ў яе цеснай сувязі з беларускім кантэкстам.

Таццяна Вячаславаўна актыўна садзейнічала адкрыццю аддзялення ўкраінскай філалогіі на філфаку БДУ, дзе чытала лекцыі па гісторыі ўкраінскай літаратуры. Пад яе кіраўніцтвам і пры непасрэдным удзеле выдадзены шэраг грунтоўных навуковых прац і вучэбных дапаможнікаў для студэнтаў, якія прапануюць навукова-канцэптуальнае асэнсаванне літаратуры працэсу ва Украіне ад старажытнасці да нашых дзён, праілюстраванае корпусам мастацкіх тэкстаў, і «надзейны інструментарый пазнання нацыянальна-непаўторнага і агульна-гуманістычнага пры комплексным даследаванні працэсу міжнацыянальных камунікацый».

Выданы «Хрестаматы ўкраінскай літаратуры ў 5-ці частках» (2004—2011), «Фальклор літаратуры: феномен беларуска-польска-ўкраінскага культурнага сумежжа» (2011), «Нарысы суседнаства: Украіна, Польшча ў прасторы і часе вачыма беларусаў: знакавыя адметнасці міфалогіі, фальклору, культуры, народназнаўчых канцэптаў мастацкага твора» (2012); «Гісторыя ўкраінскай літаратуры: Украінска-беларуска-польскія літаратурныя дыялогі. У 2-х ч.» (2012, 2014), «Гісторыя славянскіх літаратур і праблемы іх параўнальнага вывучэння: тэорыя і практыка» (2015), «Украінская літаратура і ўкраінска-беларускія літаратурныя ўзаемазвязі. У 3-х частках» (2012—2016) прэзентуюць не толькі салідны асабісты партрэт іх арганізатара,

прафесійнага вучонага-кампартывіста, але і важкую сумесную працу цэлай плеяды бяспрэчна таленавітых і адданных сваёй справе выкладчыкаў філалагічнага факультэта згаданай навучальнай установы. Адлюстраваны асноўныя заканамернасці развіцця і спецыфіка працэсаў узаемадзеяння літаратур Беларусі і краін суседак, найперш Украіны і Польшчы. Прапанаваны карысныя як для студэнтаў, так і для вучоных-літаратуразнаўцаў, кампартывістаў матэрыялы аб найбольш яркіх і цікавых праявах гэтага ўзаемадзеяння. Даследаванні праведзены ў адпаведнасці з гісторыка-літаратурнымі перыядамі, змяшчаюць глыбокія тэарэтыка-аналітычныя развагі, багаты фактычны матэрыял, асэнсаванне найбольш яркавых мастацкіх з’яў, аналіз ключавых у нацыянальных карцінах свету канцэптаў.

Характэрнай рысай педагогічнай метадыкі Таццяны Кабржыцкай з’яўляецца настраенасць на «садуманне», «сатворчасць», прадуктыўны дыялог са студэнтамі, абуджэнне сапраўднай цікавасці да прадмета вывучэння, жывасці думкі, пазнаваўчай скіраванасці і арыгінальнасці мыслення. Таццяна Вячаславаўна выхавала не адно пакаленне прафесійных філолагаў. Сярод яе вучняў шмат вядомых і таленавітых людзей: Сяргей Кавалёў, Мікола Хаўстовіч, Язэп Янушкевіч, Аляксей Пісьмянкоў, Аляксей Бельскі, Мікола Хмяльніцкі, Мікола Трус і інш. З удзячнасцю прыгадваю лекцыі, у якіх прафесіяналізм, эрудыцыя, шырокі круггляд гарманічна спалучаліся з душэўнасцю і добраазначаным, прыроджаным талентам Настаўніка, і я.

Плённая перакладчыцкая дзейнасць Таццяны Вячаславаўны нястомна папулярнае дасягненне беларускага прыгожага пісьменства ва Украіне, а творы ўкраінскіх пісьменнікаў — у Беларусі. Як перакладчык, укладальнік яна спрычынілася да беларускамоўных выданняў твораў Лесі Украінкі, Міхайла Кацюбінскага, кнігі народных легенд, паданняў, казак «З крыніц адвечнай прыгажосці» (1997), для якой перастварыла ўкраінскія тэксты, напісала прадмову да кнігі перакладаў з Івана Франка «Народзе мой» (2006). Намаганнямі Таццяны Кабржыцкай і Вячаслава Рагойшы ў 2008 годзе пабачыў свет зборнік «Мае браты, мае суседзі», у якім у лепшых беларускіх перакладах змешчаны творы ўкраінскіх, а таксама польскіх, латышскіх, літоўскіх і чэшскіх аўтараў.

Знакавай падзеяй з’явіўся выхад з друку кнігі Тараса Шаўчэнкі «І мёртвым, і жывым, і ненароджаным...» (2014), у якой упершыню прадстаўлена ўся яго ўкраінскамоўная паэзія ў класічных перакладах на беларускую мову. Выданне стала сапраўдным падарунком беларусам да 200-гадовага юбілею Тараса Шаўчэнкі. Адметны мастацка-эстэтычны густ Таццяны Кабржыцкай і прафесіяналізм тэарэтыка і даследчыка перакладазнаўства Вячаслава Рагойшы паспрыялі таму, што пад адной вокладкай сабраны самыя лепшыя, узорныя з вядомых на сённяшняй час варыянтаў перакладаў літаральна ўсіх вершаў, пэм, балад Тараса Рыгоравіча, у тым ліку тыя, што не друкаваліся раней. Арыгінальнай і прадуманай з’яўляецца канцэпцыя зборніка, якая ўвасоблена ў яго назве і адпавядае задуме ўкладальнікаў — падаць творчую спадчыну паэта як пасланне XXI стагоддзю.

У скарбонцы таленавітага перакладчыцкага здабытку Таццяны Вячаславаўны літаратурна-крытычная і публіцыстычная спадчына Максіма Багдановіча, што ўвайшла ва ўкраінскае выданне выбраных твораў класіка «Максім Багдановіч. Стратім-лебідзь» (2002), прысвячаныя Украіне эсэ Уладзіміра Караткевіча, пераклады рамана Васіля Быкава «Мёртвым не баліць» (з аўтарскага рукапісу), аповесцей «Аблава», «У тумане», выдадзеныя ў Кіеве ў 1990 і 2019 гг.

Таццяна Кабржыцкая больш за дваццаць гадоў узначальвала Беларускае аддзяленне Міжнароднай асацыяцыі ўкраіністаў, з’яўляецца яго ганаровым старшыней, членам бюро беларуска Таварыства дружбы і культурных сувязей з замежнымі краінамі. За шматгадовую падзвіжніцкую працу ў галіне ўкраіністыкі, вывучэння і папулярнызацыю ўкраінскай культуры і літаратуры ў Беларусі ўганаравана ордэнам Святой княгіні Волгі (2008). Таццяна Вячаславаўна — лаўрэат міжнароднай літаратурнай прэміі імя І. Франка (2000), заслужаны работнік БДУ (2011).

Жанна ШАЛАДОНАВА,
кандыдат філалагічных навук

Як ратаваць прыгажосць

Пяць мастацкіх выставак адкрыліся 29 ліпеня ў Палацы мастацтваў. Праекты «35 гадоў пад знакам "Ч"», «Пласт-21», «Чатыры чвэрці. Расліны», «Вежы. Kasia & Basia» і «Аляксандр Лышчык. Скульптура» — плён працы сяброў Беларускага саюза мастакоў. «У гэтых праектах няма агульнай канцэпцыі, мы проста хацелі паказаць розныя напрамкі, тэмы ў мастацтве, якія цяпер вельмі актуальныя, — падкрэсліла першы намеснік старшын Беларускага саюза мастакоў Наталля Шэранго-віч. — Калі адбываецца такі «выбух» нейкіх цікавых мастацкіх форм — гэта заўсёды выклікае вялікі інтарэс. Мы ў любым выпадку павінны прыцягваць людзей. І вось камусьці падабаецца кераміка, а камусьці жывапіс. А калі мы перамяшваем у адной прасторы розныя віды мастацтва, то чалавек міжволі наведвае і глядзіць усё. Гэта пэўны момант адукацыі і самаадукацыі для гледача».

Вікторыя Ільіна «Селішча Кавальчы», 2020 г.

Адзін з найбуйнейшых праектаў мае назву «Вежы. Kasia & Basia», па якой адразу можна здагадацца, творчасці мастакоў якой мясцовасці прысвечана выстаўка. Гродзенскія вежы-блізняты пабудаваны ў XIX і XX стагоддзях як воданепорны. Доўгі час яны забяспечвалі горад пітной вадою. Пазней вежы перасталі спраўляцца са сваім прызначэннем і з тэхнічных аб'ектаў ператварыліся ў офісныя будынкі, адначасова набыўшы статус помніка прамысловай архітэктуры. Хто і калі даў вежам жаночы імёны, сёння ўжо і не выведваць. Але гарадзенцы адзначаюць, што вежам яны пасуюць. Надыйшоў прыдатны час — і ў іх засяліліся мастакі. Вось ужо 30 гадоў там на трох паверхах знаходзіцца іх творчыя майстэрні. Але не толькі гэта аб'яднала шасцірадных вядомых мастакоў у экспазіцыі адной выстаўкі, але і шматгадовае сяброўства. Пасля заканчэння Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў яны прыехалі ў Гродна і стварылі тут асаблівае месца прыцягнення. Шматлікія сумесныя праекты ў Беларусі і за мяжой нараджаліся якраз у вежах.

На выстаўцы ў Палацы мастацтваў прадстаўлены работы вядомых гродзенскіх мастакоў Юрыя Якавенкі, Аляксандра Сільвановіча, Сяргея Грыневіча, Уладзіміра Панцялеева, Валянціны Шобы і Вікторыі Ільіной. Кожны з іх стварае ўласную прастору, адметную ярка выяўленым аўтарскім стылем.

Вялікую частку экспазіцыі склалі графічныя творы Валянціны Шобы, якія ўтвараюць цыкл «Малітва аб творчасці». На карцінах Валянціны, даволі абстрактныя, — містычная прырода, казка, магія. Так мастачка адлюстроўвае рэчаіснасць. «Фраза "прыгажосць выратуе свет" сёння ўжо не працуе, яна не ўратае. І не таму, што апраўдала сябе, а таму, што ўжо час ратаваць саму прыгажосць, — дзеліцца разважанымі Валянціна Шоба. — Фарматам работ не выпадкова абраны квадрат. Гэта сімвал рэальнасці, невялікая частка рэчаў, якімі мы сябе акружам. Квадрат утрымлівае ў сабе структуру крыжы і нярэдка можа выступаць яго сімвалічным аналагам. Квадрат — гэта містычны саюз чатырох стыхій, гэта перыяды — чатыры сусветныя стагоддзі, чатыры пары сутак, чатыры бакі свету і гэтак далей. Квадрат у дадзеным выпадку выступае як інструмент у магічна-малітоўнай практыцы малявання для выратавання прыгажосці. Другім элементам выступае круг, разам з ім квадрат — аснова старажытных мадэляў свету: у старажытных

трактатах неба круглае, а зямля квадратная». Ці не спужае гледача такі сімвалізм?

Праект Валянціны Шобы, па яе вызначэнні, — «містычны рытуал па выратаванні прыгажосці». У кожным квадраціку з вялікага мноства ў серыі адлюстраваны стан мастачкі і яе настрою, духоўна праца. Многае тлумачыцца ў шматлікіх запісках, таксама змешчаных у квадраціку. «І кажаць толькі тых, хто прыйдзе, і гаворыць толькі тым, хто чуе...» — цытуе яна вядомы выраз, што, здаецца, можа ахарактарызаваць сённяшняга стасункі творцы і гледача, якому бывае невыносна складана расшыфраваць усе коды і спасылкі, схаваныя ў выстаўленні на пярэдням плане карціны. Але ў выпадку з Валянцінай Шобай усё зразумела — прызнанага майстра жадаюць убачыць, імкнуцца пачуць і, што важна, зразумець.

Манументальныя кампазіцыі Аляксандра Сільвановіча ствараліся пад уплывам знаёмства з творчасцю гродзенскага тэатра лялек і па выніках непасрэднага ўдзелу ў стварэнні сцэнаграфіі спектакля «Фауст. Сны» (рэжысёр А. Жугжда). Яго гадоўныя героі — лялькі-марыянеткі, якія ўдзельнічаюць у розных тэатральных эпізодах. Работы выклікаюць шмат асацыяцый, адрозніваюцца таемнасцю пазытыўнай недаскажанасці. Другі праект — «Каралеўскія гісторыі» — прысвечаны слаўтату гісторычнаму мінуламу краіны. Праз міфалагічныя і казачныя матывы аўтару ўдалося паказаць асабістае бачанне свету прыгажосці, сонечнага і ў нечым ідэальнага.

Юрыя Якавенка паказвае адразу некалькі новых серый афортаў. Вытанчанае майстэрства ліній, метафары, лаканічнасць — адметны стыль, «брэнд» знакамітага мастака, адзначаюць стваральнікі экспазіцыі. Сапраўды, можна пагадзіцца з тым, што яго работы вабяць у прыцягальны

казачны свет, дзе блукаюць патаемныя жаданні і вельмі невыразныя асацыяцыі. Дапаўняюць гэтую частку выстаўкі металічныя матрыцы-дошкі і калекцыя парцелянавых талерак з выявамі работ мастака. Над унікальнымі праектамі ён працуе апошнія некалькі гадоў.

Трэба сказаць, што творы Юрыя Якавенкі — найбольш складаныя для ўспрымання з усіх, прадстаўленых на выстаўцы. Зразумела, што гэта набор свабодных асацыяцый, дзе выходная тэма і сюжэт патрэбны для арыентацыі гледача, і яны не абмяжоўваюць разважанні мастака. Загадкаваць і шматсэнсоўнасць — асноўны характарыстыкі работ графіка, не здольнага падстройвацца пад густы гледача. Апошняму ж застаецца глядзець у свет творцы і шукаць у ім знаёмых ці прывабных герояў, каб наладзіць з імі дыялог.

У адносна невялікім праекце Сяргея Грыневіча прадстаўлены новыя творы, якія дагэтуль не экспанаваліся ў Мінску. Гэта фрагменты некалькіх серый, над якімі аўтар працуе ўжо некалькі гадоў — цыкл, звязаны з экалогіяй, і серыя твораў на сакральную тэматыку («ЕСО» і «Біблійскія сюжэты» адпаведна). Найскравейшая яго работа — велзарнае насычанае палатно «Табун» (2019), дамінанта выстаўкі «Вежы. Kasia & Basia». Кампазіцыя можа ўспрымацца па-рознаму, у залежнасці ад бэкграўнда гледача, аднак колеры, колькасць герояў і, гадоўнае, «кропка назірання» мастака кажучь пра сапраўды сакральныя для творцы сюжэты.

Метафарычная серыя драўлянай скульптуры, якую паказвае на выстаўцы Уладзімір Панцялееў, ужо дэманстравалася ў Мінску не так даўно — у рамках Фестывалю скульптуры. У ёй чалавек падаецца вельмі схематычна, абагульнена, як частка сусвету і сімвал данасанай формы. Усе работы аб'ядноўвае архетыпічны вобраз, які адсылае да найлепшых узораў айчынай і сусветнай скульптуры.

Уладзімір Панцялееў «Начное», 2020 г.

Найбольш шматалічны праект — Вікторыі Ільіной — мае назву «Ад колеры да манахромнага» і цалкам адлюстроўвае экспазіцыю. У ёй спалучаюцца падкрэслена каларыстычныя палотны з манахромнасцю, пабудаванымі на фактурнай і гульні ліній. «Яшчэ ў гады вучобы ў тэатральна-мастацкім інстытуце наш мудры настаўнік Алег Уладзіміравіч Хадька выказаў такую думку: "Самае жывапіснае — гэта графіка". І яшчэ адну: "Чым больш колеры, тым менш жывапісу". Тады мяне гэта моцна кранула, інтуітыўна была згодна, што так і ёсць. А вось зрабіць жывапіс з дапамогай адно чорнай і белай фарбы ўдалося толькі праз многія гады. Вядома, цяпер няма ў мяне такой катэгарычнасці, што вольна гэта "самае-самае", а другое не такое "самае". Кожная манера пісьма мае права на існаванне». Яркая колераў і манахромнасць, лінія і пляма, вывераная геаметрыя і абстракцыя — некалькі яны спалучаюцца адно з адным можна прасачыць якраз дзякуючы праекту «Ад колеры да манахромнага».

Выстаўка «Вежы. Kasia & Basia» будзе экспанавана да 15 жніўня.

Яўгенія ШЫШЧКА, фота аўтара

Натхненне прыходзіць падчас працы

Мастак Антон Радзімонаў займаецца не толькі жывапісам, але і вітражамі, роспісам сцен, дэджытал-мастацтвам. Пра тое, дзе чэрпае натхненне, і пра сваё стаўленне да інтэрнэт-платформ творца расказаў карэспандэнту «ЛіМ».

— Антон, як даўно вы займаецеся мастацтвам?

— Захапляюся маляваннем яшчэ з дзіцячага сада. Я вучыўся ў сярэдняй школе і ў Мінскай гімназіі-каледжы мастацтваў. Пасля паступіў у Беларускае дзяржаўнае акадэмію мастацтваў на кафедру манументальнага жывапісу і рэстаўрацыі, якую скончыў у 2014 годзе. Тры гады працаваў у Нацыянальным мастацкім музеі, потым патрапіў у IT-сферу — ствараў персанажаў для анлайн-гульні. Але праз 3 гады сышоў адтуль — усё ж гэта не мае, там кічовы стыль, усё вельмі яркае... Калі працаваў там, то а пятай раніцы ездзіў у майстэрню, а ў 9 — у офіс. Дарэчы,

цяпер маюю ва ўласнай майстэрні. Хочацца рабіць сваё, не залежаць ад кагосьці.

— Як прыйшлі да той тэхнікі, у якой цяпер працуеце?

— Яшчэ ў Акадэміі мастацтваў я пачаў маляваць алейнымі фарбамі. Мне вельмі

падабаецца алей, таму што ён пластычны, з ім можна эксперыментаваць у розных тэхніках. Мой стыль — гэта тое, як я бачу. Не сачу за трэндамі, маюю так, як у дадзены момант падабаецца.

— У чым крыніца натхнення для вас? Творчасць якіх мастакоў даспадоба?

— Натуральна, падабаецца творчасць многіх мастакоў, бо ў кожнага ёсць цікавыя моманты. Так, у дзіцінстве я быў у захапленні ад Вінсента Ван Гога. Але цяпер бару натхненне з гісторыі, старажытнага мастацтва, напрыклад, Персіі, Егіпта, Рыма. Цікаўлюся раннім італьянскім Адраджэннем. Тое, што я раблю, — «нагляджаны» матэрыял. За плячымі розныя кнігі, курс гісторыі мастацтва. Гэта дае глебу для таго, каб рабіць штосьці сваё. Вядома, натхняе прырода, а таксама жанка — знешнасцю, цікавымі думкамі. Некаторыя мастакі ствараюць толькі тады, калі ёсць натхненне. Я маюю ў любым стане, бо натхненне прыходзіць тады, калі працуеш.

Дарэчы, майстэрню я бачу часцей, чым сям'ю. Калі чалавек памірае, яму трэба ведаць, што ён пражыў гэтае жыццё не проста зарабляючы грошы. Безумоўна, узнікаюць такія думкі: «А каму гэта патрэбна?» Аднак калі экспаную свае творы, бачу, што людзям падабаецца. Парада мастакам: не трэба саромецца сваёй творчасці. Заўсёды знойдзецца чалавек, якога яна зацікавіць.

— Дзе можна ўбачыць вашы творы?

— У Instagram, Facebook і Behance. Я актыўна выкарыстоўваю інтэрнэт-платформы. Як толькі завяршаю работу, пакрываю яе лакам і чакаю некаторы час. Потым здымаю і выстаўляю ў інтэрнэце. На маю думку, гэта асноўны інструмент для паказу творчасці. Часам выстаўляюся ў Палацы мастацтваў. Дарэчы, планую скончыць серыю пра насякомых з 15 карцін і зрабіць экспазіцыю. Але выстаўкі не даюць такога плёну, як дэманстрацыя твораў у сацыяльных сетках.

Алеся ДАВІДОВІЧ

Любоў да агню і наватарства

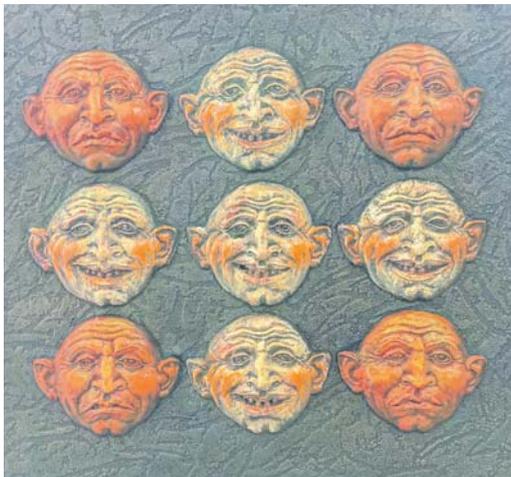
Амаль любая кераміка — рэч непрадказальная. У першую чаргу вельмі многае залежыць ад тэхналогіі: мастак лепіць той ці іншы прадмет з гліны, абпальвае толькі-толькі народжаную рэч, а потым кладзе наверх паліва. І ўсё гэта абавязкова пры вялікай тэмпературы апрацоўваецца ў печы. Вынік непрадказальны, аднак заўсёды цікавы. Новыя куратарскія выстаўкі «Пласт-21» і «Чатыры чвэрці. Расліны» — яскравае пацвярджэнне. І не толькі таму, што гледачу прапануюцца работы прызнаных майстроў — многія з іх наведвальнікі неаднаразова бачылі (калі гаворка не пра новыя творы). Аднак хапае аўтараў, якія толькі спрабуюць сябе, адшукваюць тое, што даць магчымасць сказаць нешта новае ў такіх напрамках дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, як кераміка і шкло.

Абмежаванне плоскасцю

У экспазіцыі «Пласт-21» прадстаўлена больш за 50 пластоў, створаных ужо вядомымі мастакамі і студэнтамі мастацкіх навучальных устаноў краіны. У адрозненне ад звыклых выставак дэкаратыўнага мастацтва, калі ў адной экспазіцыі змешваюцца розныя формы, жанры, функцыі і матэрыялы, новы праект вылучае толькі адзін вельмі яркі напрамак — пласты з керамікі і шкла. Як адзначаюць стваральнікі экспазіцыі, прафесійных мастакоў, прадстаўнікоў некалькіх пакаленняў, выхаванцаў розных прафесійных школ аб'ядноўвае ў экспазіцыі любоў да керамічных паверхняў — пластоў, любоў да агню і эксперыменту. «Сёння кераміка як від мастацтва знаходзіцца ў трэндзе і прыцягвае вялікую колькасць аматараў. Таму гледачам будзе цікава паглядзець, як працуюць з матэрыялам мастакі розных пакаленняў і школ. Выстаўка керамікі і шкла, як правіла, гэта мікс форм — на нашай выстаўцы мы абмяжоўваем удзельніку «плоскасцю», — адзначыла куратар праекта мастак Вольга Сямашка.

Пласты — даволі свабодны жанр у мастацтве керамікі. Яны могуць быць вертыкальнымі, гарызантальнымі, мець любую форму. Пласты могуць стаць галоўным персанажам і цэнтрам кампазіцыі або месцам для гульні ліній і колераў. «Межаў для мастакоў няма: фактуры, тэкстуры, размалёўка, жывапіс, рэльеф, — вось мова керамічнага палатна. Пэндзлі, стэкі і фантазія — інструменты мастака-кераміста для работы з глінянай паверхняй. З дапамогай плям і ліній, фармальных кампазіцый, абстрактных або даволі рэалістычных мастацкіх матываў у апавядальнай або асацыятыўнай рытміцы мастак увасабляе свае ўражанні

цвёрдымі», — расказала першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў мастацтвазнавец Наталля Шаранговіч. Магчымасць злучэння рэльефу і колеру робіць керамічныя пласты ўнікальным жанрам у мастацтве. Паверхні пласта складаныя, за што керамісты любяць

Аляксандр Зіменка «Крыж аптымізму», 2019 г.

гэты жанр. Нехта малое палачкай, нехта пэндзлікам і стэкам, нехта згортае край і выгінае пласт, задаючы яму патрэбную пластыку. Кераміка, загартаваная ў агні, лічыцца вельмі моцным матэрыялам, але пры гэтым яна надзвычай далікатная, з-за чаго і адносінны да яе ў мастака асабліва — «хвалючыя, паважлівыя», як кажуць стваральнікі экспазіцыі.

Акрамя прызнаных зорак керамікі і шкла, такіх як Наталля Яўглеўская, Эмілія Фокіна, Тамара Васюк, Аляксандр Зіменка, Аляксандра Дзятлава, Вольга Сазыкіна, Валеры Калтыгін, Вольга Сямашка, Ганна Амбросова, Алена Чэпелева, Жанна Марозава, у выстаўцы бяруць удзел маладыя аўтары і нават студэнты. Іх творы — гарманічнае спалучэнне знаёмых сімвалаў і метафар. Так, прадуманасцю колераў, ліній, знакаў вылучаюцца работы Лілі Нішчык «Кола зямлі» і «Кола вады», створаныя ў 1998 годзе. Уплецены знаёмых коды і ў работы «Дрэва жыцця» (2021) Наталлі Ельчанінавай, «Іней» і «На досвітку» Ірыны Фінцклер. Кераміка апошняй складае серыю «Дываны», але год яе стварэння не ўказаны. Адметнай насычанай жывапіснасцю кранаюць кампазіцыі Валянціны Іваньковай «Дама ў чырвоным» (2014) і «Палёт над горадам» (2014).

У экспазіцыі хапае рамантычных твораў, многія з якіх нібы ілюстрацыя да лірычна-меланхалічных вершаў. Найперш гэта кампазіцыі Наталлі Яўглеўскай, якая прадставіла работы «Роздум. Калодзішчы» (2015) і «Наюр-морт» (2015). Нездарма побач з імі знаходзіцца творы Тамары Курачыцкай — «На выспе» (2021) і «Гульня ў шахматы» (2008), якія выдатна дапаўняюць гэтую

частку экспазіцыі. Мастачка праз гады застаецца верная сваім задумным «марскім» гераіням і іх спадарожнікам — птушкам. Эстэтычны ідэал Тамары Курачыцкай — у светлых адценнях, у своеасаблівай, але дакладнай перадачы тэкстуры, адсутнасці лішніх дэталяў. У той жа час некаторыя мастакі імкнуцца проста капіраваць рэальнасць, як, напрыклад, Сяргей Моўчан, які прадставіў «Рыбу Шчу» (год стварэння не ўказаны) — ледзь не жывога шчупака, які палюхае і рэалістычнасцю, і неажыццяўленнасцю.

Галоўная ж характарыстыка выстаўкі «Пласт-21» — жыццелюбства, якое так ці інакш счытваецца ў большасці работ. Гледача ўравае бачанне мастакамі надзеі, іх пазітыўны погляд на свет ва ўсім — ад колеру да формы. Апафеозам у гэтым рэчышчы можна лічыць твор Алены Чэпелевай, які мае красамоўную назву «Жыццё перамога смерць невядомым для нас спосабам» (2021).

Неаспрэчнае — гумар

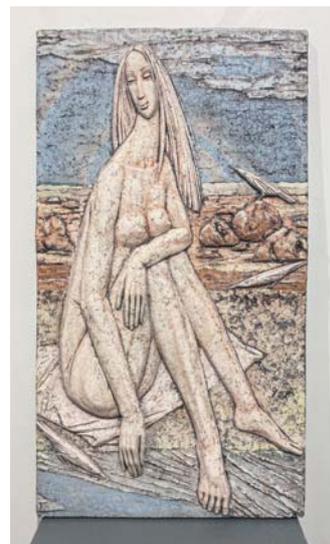
Экспазіцыя «Чатыры чвэрці. Расліны» прадстаўляе творы двух вядомых беларускіх мастакоў-керамістаў — Валерыя Калтыгіна і яго сына Максіма. Выстаўка ў Палацы мастацтва — першая ў сумесным праекце. Наступныя яны плануюць прывясціць жыццелюбнаму свету, вобразу чалавека ў кераміцы і грамадству як найвышэйшай праяве адносінаў паміж чалавекам і сусветам.

У дэкаратыўна-прыкладным мастацтве расліна заўсёды стылізуецца, дэфармуецца, трансфармуецца, набывае (асабліва ў сучасных напрамках) асацыятыўныя, нязвыклыя для чалавека вобразныя абрысы, формы, колер, атрымлівае іншае гучанне і змест. Праз напружаную псіхалагічную, эмацыйную, кампазіцыйную працу мастака ўнікае іншае гучанне вобраза, адрознае ад проста рэалістычнай, хай сабе і гарманічнай, прыгожай прыроднай выявы. Тут зусім іншая рэальнасць, — адзначаюць

Валеры Калтыгін «Сітуацыя з гарбузом», 2011 г.

мастакі. — У ідэале мастак павінен па магчымасці як мага часцей нешта пераглядаць у сабе-творцы: і ў тэматычных напрамках, і ў падыходзе да пластычных, колерных, тэхналагічных, кампазіцыйных і вобразных рашэнняў. А ў творчасці ўсё гэта цесна звязана паміж сабой». Прадстаўнікі творчай дынастыі таксама адзначаюць, што раслінны свет дае мастаку амаль неабмежаваныя магчымасці для эксклюзіўнасці ў кераміцы, дыморфна-пластычных пошукаў. Такім чынам нават па прадстаўленых у экспазіцыі творах бачна, наколькі

Тамара Курачыцкая «На выспе», 2021 г.

работы розныя, асабліва ў падыходах да пластыкі і колеру керамікі. «Дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва ў розных яго варыяцыях вельмі развіта ў Беларусі, таму экспазіцыі такога плану будуць цікавыя многім наведвальнікам. У нас вельмі любяць габелены, распісаныя тканіны і, вядома, кераміку, паколькі гэта тое, з чаго пачыналася, напэўна, наша матэрыяльная культура. Любы чалавек з дзіцяцтва памятае: першае, што знаходзілі на раскопках — керамічныя рэчы. Мастацтва керамікі да гэтага часу хвалюе людзей, асабліва нейкія аўтарскія рэчы», — падкрэсліла Наталля Шаранговіч.

Мастак-кераміст Валеры Калтыгін нарадзіўся на Брэстчыне, з 1980-х жыў у Бабруйску. Пра творцу часта згадваюць у тым ліку як пра кіраўніка Бабруйскага аддзялення Беларускага саюза мастакоў, а вось творчасць яго сына Максіма хоць таксама знаёма гледачу, але ўвагі ёй надаецца значна менш. Большасць яго мастацкіх аб'ектаў у экспазіцыі, здаецца, звычайныя, звыклыя прадметы, але з-пад рукі майстра яны выходзяць фантастычна прыгожымі. Некаторыя бачачы ў гэтых рэчах уласцівае пэўнай «іншалаплетнасці». Дарэчы, нават гледачы, многія з якіх упершыню ўбачылі побач работы бацькі і сына, адразу заўважаюць адрозненні творчага почырку: у настроі, падыходах да матэрыялу, бачанні той ці іншай з'явы. Так, кідаецца ў вочы легкаважнасць стылю аднаго мастака і кампактнасць, плаўнасць ліній у работах другога. Хто з іх які? Зазірніце на выстаўку «Чатыры чвэрці. Расліны» і паспрабуйце здагадацца самі. Падказка: экспазіцыя адметная і агульным — не толькі па тэматыцы, але і па некаторых падобных рысах у работах Калтыгіных. Галоўная ж — неаспрэчнае пацудзіўнае гуару, уласцівае абодвум майстрам.

Між іншым, Валеры Аркадзевіч — арганізатар і кіраўнік штогадовых міжнародных пленэраў па кераміцы «Арт-Жыжаль», які гэтымі днямі сабраў мастакоў з розных краін на традыцыйным месцы — базе адпачынку «Вербкі» пад Бабруйскім. Самае захапляльнае відовішча пленэра — абпальванне галоўнай фігуры (абавязкова ноччу). Удзел у яе нараджэнні прымаюць усе, але галоўны творца — Валеры Калтыгін. Самае вялікае жаданне кераміста, якому, дарэчы, больш за 70, — стварыць у Бабруйску Цэнтр керамікі. Пакуль, аднак, з ажыццяўленнем ідэі складана.

Яўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

Максім Калтыгін «Яблык са смакам кардона», 2014 г.

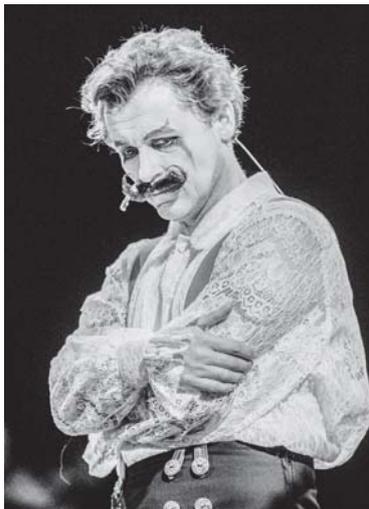
і ўспаміны, але заўсёды гэта эмоцыі, якія ён «выкладае» на гліняны пласт, дзе яны ў выніку абпалу з пластычных становяцца

Самы смелы эксперымент, або Геніі заўсёды за імправізацыю

Што цікава, прэзентацыя новай пастаноўкі адбылася яшчэ за месяц да прэм'еры і ў нечаканым для многіх месцы, а менавіта — у Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа. Гэты творчы вечар арганізуюцца ў межах праекта «Кватэрнік у дзядзькі Якуба», але цудоўнае надвор'е паспрыяла таму, што ўсё мерапрыемства прайшло на зялёным лужку ў двары музейнага асабняка. Супрацоўнікі ўстановы распавялі, наколькі народны паэт любіў і цаніў класіку, і што ў яго асабістай бібліятэцы творы Бамаршэ таксама займалі пачэснае месца. Успомілі і знакамітыя радкі аднаго з любімых паэтаў Коласа — Аляксандра Сяргеявіча Пушкіна: «*Как мысли черные к тебе придут // Откупори шампанского бутылку // Иль перечти «Женитьбу Фигаро»*». Наколькі ў тэатры пранікліся творчасцю Бамаршэ, сведчылі выказванні Анастасіі Грыненка, якая нават правяла паралелі паміж асабай драматурга і яго дзецішчам — вобразам Фігара.

Зразумела, выкарыстоўваць п'есу поўнацю, як на драматычнай сцэне, у пастаноўцы мюзікала немагчыма. Але Анастасія Грыненка адносіцца да ліку тых рэжысёраў, якія не баяцца трансфармаваць класічны сюжэты, прыносячы ў іх нешта сваё, як правіла — нейкі струмень сучаснасці. Нярэдка дзеля гэтага перапісваюцца не толькі асобныя рэлікі персанажаў, але і цэлыя карціны. У дадзеным выпадку рэжысёр падыйшла да трансфармацыі знакамітай п'есы, можна сказаць, ашчадна — яна яе не перапісвала, а істотна скараціла, у выніку чаго скарацілася і колькасць персанажаў. Але пры гэтым з'явіўся адзін новы, зусім нечаканы, і некалькі другародных, аб чым будзе сказана ніжэй.

Творчае крэда гэтага тэатра сфармулявана наступным чынам: эксперымент у жанры мюзікала і пашырэнне саміх жанравых рамак. Адрознае зьяўрае на сабе ўвагу жанравае азначэнне новай пастаноўкі — *мюзікал-пасіччэ*, што ў літаральным сэнсе азначае музычны паэзія. Значым, што ў адрозненне ад традыцыйнага мюзікала, дзе ў афішы ўказваюцца кампазітар, тут у першую чаргу — п'еса Бамаршэ. А потым ідзе вялікі пералік розных аўтараў сучасных музычных кампазіцый. П'есцай будзе прывесці назвы калектываў, песні якіх выкарыстоўваюцца ў пастаноўцы: гэта ўсім вядомыя рок-гурты «Крематорий», «Агата Кристи», Би-2, кульгавая брытанская група «Queen», а таксама асобныя песні з рэпертуару Жанны Агузаравай і Гарыка Сукачова. Да гэтага яшчэ дадаюцца кампазіцыі з брадвейскіх мюзікалаў «Nine», «Mean Girls», «Follies», «Natasha, Pierre & The Great Comet of 1812», тэксты якіх упершыню гучаць на рускай мове ў аўтарскім

Граф (Дзмітрый Якубовіч).

музычнага матэрыялу. Але падкрэслім, што асноўнай рухавчай сілай пастаноўкі з'яўляецца п'еса, дзянне якой паслядоўна ілюструецца або падмацоўваецца рознымі музычнымі нумарамі, падабранымі па сэнсу і настрою той ці іншай сцэны.

Варта нагадаць асноўную фэбулу гэтай п'есы. Усе падзеі адбываюцца на працягу аднаго дня ў замку графа Альмавіва. Камердынер графа Фігара і камерыстка графіні Сюзана збіраюцца ў гэты дзень ажніцца. Але граф, якому спадабалася Сюзана, стараяцца гэтай жаніцца перашкодзіць, або выкарыстаць права сін'ера на першую шлюбную ноч. Тут ёсць адсылкі да першай часткі трылогіі, калі Фігара, яшчэ будучы севільскім цырульнікам, дапамог графу адбіць юную прыгажуню Разіну ў яе апекуна доктара Бартола. З радасці, што ўдалося ажніцца з Разінай, граф нават адмяніў феадальнае права сін'ера. Але хутка аб гэтым пашкадаваў, бо яго палкі пачуцці да жонкі пачалі астываць, пераклочыліся на нявесту Фігара...

У спектаклі падзеі адбываюцца ў тым самым месцы і ў той самы час з удзелам тых самых персанажаў. Але першай карціне, у якой Фігара з Сюзанай амбаркуюцца, дзе будуць жыць пасля жаніцтва, папярэднічае пралог... Перад гледачамі паўстае зусім нечаканы персанаж — Джокер. Што гэта за герой — адказаць адназначна немагчыма. На суперзачынае ён не падобны ні знешнасцю, ні паводзінамі; пры сабе мае рэквізіт клоуна, магчыма — ілюзіяніст ці фокуснік, які прэтэндуе на

у вусны Джокера). Так што акцёру ў гэтай ролі даводзіцца няпроста: драматычнай фактуры, па сутнасці, няма, а трэба іграць так, нібыта яна ёсць. У прэм'ерным спектаклі акцёру Эдуарду Вайніловічу гэта цалкам удалося.

Змест першай карціны ў асноўным зводзіцца да дыялогу Фігара і Сюзаны, у якім выкрываюцца намеры графа. Завяршаецца яна трохі нечаканым для публікі музычным нумарам — каватэнай Фігара з оперы «Севільскі цырульнік». У Расіні гэтая каватэна з'яўляецца выхадной арыяй Фігара, у якой ён наздвечыч ярка і эмацыянальна прадстаўляе слухачам і сабе. Тут жа яна гучыць пасля размоўнай сцэны, але, па сутнасці, таксама з'яўляецца прадстаўленнем героя. Яшчэ на прэзентацыі мюзікала выканаўца ролі Фігара Арцём Пінчук выступіў з гэтым нумарам, чым адразу ўразіў прысутных, асабліва калі пасля ўступу загучала: «*Largo al factotum...*». Артыст не імкнуўся перамаць манеру опернага спевака, але пры гэтым да яго выканання нельга было прыдрацца, бо ў ім прысутнічала самае жагоўнае — музычная культура. У спектаклі ж гэты музычны нумар, як і многія іншыя, з'яўляецца масавым, Фігара спявае і танцуе разам з іншымі персанажамі, так што гледачу складана засяродзіць сваю ўвагу менавіта на ім. У той жа час у выканаўцы

А музычныя нумары графіні, прасякнутыя лірычнымі інтанацыямі, падабраны з брадвейскіх мюзікалаў.

І ў п'есе, і ў спектаклі асабліва выдзяляецца вобраз маленькага Керубіна — так усе называюць графскага пажы, які закаханы ў графіню, але дамагаецца пачуццва ад Сюзаны. У прадмове да п'есы Бамаршэ пісаў, што гэтую ролю можа выконваць толькі маладая і прыгожая жанчына, бо ў тэатрах няма вельмі маладых акцёраў настолькі сфарміраваных, каб адчуць тонкасці гэтага вобраза. З тых часоў і да нашых дзён і ў оперы «Жаніцца Фігара» партыю Керубіна выконвае сапрама. Але выпускнік Беларускай акадэміі мастацтваў Георгій Ракіта не напалохаў пастаноўшчыкаў мюзікала сваім маладым узрастам. А гледачу ён проста зачараваў дзівоным спявам неспасаднаці і акцёрскага майстэрства. У гэтага персанажа аж два нумары з оперы Моцарта. Першы — каватэна самога Керубіна «*Сердце волнуется жаркая кровь...*», а другі — насмешліва арыя «*Мальчик резвый, кудрявый, влюбленный...*», прысвечаная Керубіну, якога граф адпярала на ваенную службу. У оперы гэтую арыю выконвае Фігара, віншуючы гледачу з нечаканай кар'ерай, а ў мюзікле гледачу прапануецца разогнуты музычны нумар з удзелам самога Керубіна.

Графіня (Ілона Казакевіч).

ролі Сюзаны Ксенія Харашкевіч ёсць вядомы сольны нумар — песня «Звезда» з рэпертуару Жанны Агузаравай, калі масоўка не адцягвае ўвагу гледача.

Але тут трэба адзначыць, што адметнай рысай мюзікала якраз і з'яўляецца наяўнасць масавых сцэн. Гэта той жанр, дзе ўсе артысты ўніверсальныя — аднолькава прафесійна і спяваюць, і танцуюць, ствараючы відовішчныя ансамблевыя сцэны. У спектакль у асноўным дзеля масоўкі нават былі ўведзены тры новыя персанажы: Барбарына, Мальвіна і Каламбіна, якія ў праграмы пазначаны як дзяўчаты ў доме графа. Зрэшты, яны маглі б абысціся і без уласных імён, бо ні адна з іх ніяк не задзейнічана ў развіцці сюжэту, а гледачу ўсё роўна, хто з іх заняты на падлёках ці падтанцоўках.

У мюзікле асоба харэографа і балетмайстэра не менш важная, чым асоба рэжысёра. Кіраўнік тэатра Дзмітрый Якубовіч вызначае асабліва ўніверсальнасцю: акрамя сваіх дырэкцёрскіх абавязкаў, ён з'яўляецца вядучым салістам тэатра, харэографам і балетмайстрам-пастаноўшчыкам усіх спектакляў. І кожны з іх мае свой адметны пластычны малюнак.

У прэм'ерным спектаклі Якубовіч выконвае ролю графа Альмавіва, а яго партнёраў у ролі графіні выступіла Ілона Казакевіч. Гэта даўні і моцны дует яшчэ з часоў іх сумеснай работы ў Беларускам музычным тэатры. Першае з'яўленне графа на сцэне суправаджаецца эфектным музычным нумарам з песні гурту «Агата Кристи», дзе рэфрэнам паўтараюцца словы «*Давай вечером с тобой встретимся // будем опитум курить...*» І гэта красамоўна ілюструе заляцанні графа да Сюзаны і спробы выклікаць яе вяртанне на спатканне ў паркавай альбанцы.

Не вельмі пашанцавала ключніцы Марселіне, якая ў выніку скарачэння п'есы аказалася без партнёра. У Бамаршэ сюжэт пабудаваны так, што гэтая немаладая жанчына спрабуе ажніцца на сабе Фігара, для чаго пускае ў ход яго даўнюю пазыковую распіску, у якой ён абавязваецца або вярнуць доўг, або ажніцца. Яна ж спрабуе дабіцца ад яго і аднаго, і другога. Але ў камічнай сцэне суда высвятляецца, што Фігара — яе сын, якога ў маленстве ўкралі цыганы. А яго бацька — той самы доктар Бартола, які марыў ажніцца са сваёй падапечнай. Але ж яна стала жонкай графа, і цяпер доктар згаджаецца ажніцца з Марселінай і ўсынаваць Фігара. У п'есе ўсё завяршаецца двойной жаніццай: Фігара з Сюзанай і доктара з Марселінай. У мюзікле ж гэтага няма, таму што няма такога персанажа, як доктар Бартола. У выніку Марселіна аказваецца без мужа, а Фігара — без бацькі. Нягледзячы на ўрэзанасць фэбулы, вобраз Марселіны ў выкананні шматвопытнай Святланы Маціеўскай аказаўся вельмі каларытным.

Ідэя рэжысёра ўвесці вобраз Джокера, прыцягваючы да дэзінфекцыі дзяўчат з дома графа, а разам з ім і садоўніка, выглядае вельмі шпунчай. Мастацкая сіла твора Бамаршэ ўсё роўна перамагае, і гледачы ажыўлена разгучылі на развіцці перыпетыя п'есы, а не на прыўнесеныя ў яе сэнсавыя ўкрапіны. Але ў цэлым на якасць пастаноўкі гэта асабліва не ўплывае. Рэзюмуючы: перад гледачамі паўстаў сучасны яркі мюзікал са смелым рэжысёрскім рашэннем.

Зоя МАТУСЕВІЧ
Фота Аляксея Молчана

Сцэна са спектакля.

перакладзе Аляксея і Анастасіі Грыненка. І, нарэшце, увесць гэты паэзія запраўляецца музыкай Расіні і Моцарта. «Спадзяёмся, што вялікія кампазітары будуць не супраць нашага эксперымента, бо геніі заўсёды за імправізацыю», — жартаўліва абгрунтоўвае рэжысёр свой падыход да падбору

патаемныя веды аб сувязі часоў і эпох. З яго з'яўленнем на сцэне гучыць кампазіцыя гурту «Крематорий». Якой-небудзь асабістай лініі ў развіцці сюжэту ў Джокера няма, зрэдку ён выступае як каментар па падзеі ці як транслятар філасофскіх выказванняў, ды і гэтыя рэлікі належаць іншым персанажам, часцей за ўсё Фігара (проста рэжысёр умела ўкладвае іх

Прыхільнік мінімалізму і простых сюжэтаў

Жак Фрэска казаў, што краўтынасьць — гэта ўменне ўзяць ужо вядомыя элементы і спалучыць іх унікальным чынам. Такага ж меркавання прытрымліваецца і расійскі рэжысёр беларускага паходжання Уладзімір Казлоў. Нядаўна ён распачаў працу над новай карцінай, дзеянні якой адбываюцца ў БССР. Мы пагутарылі з кінематаграфістам пра асаблівасці яго почырку, аўтарскае кіно і маладых рэжысёраў.

— Аўтарскае кіно — адзін з самых вольных напрамкаў у кінематографіі. Разам з тым, аўдыторыя такіх карцін абавязкова чакае ад рэжысёраў наватарства і адкрытасці. У чым будзе наватарства вашага новага фільма?

— Існуе міф, што аўтарскае кіно — гэта непэабходна нешта эксперыментальнае. Але ўсе эксперыменты з формай былі праведзены даўным-даўно. Нярэдка выдаецца за наватарства тое выцягнутае з шафы, што было адкрыццём гадоў так пяцьдзесят ці шэсцьдзесят таму. Я такім не займаюся, у такіх гульні не гуляю. Для мяне аўтарскае кіно — гэта перш за ўсё выказванне. Я зняў пяць незалежных мікрабюджэтных ігравых фільмаў у Расіі. Іх можна ўмоўна аб'яднаць у пенталогію пра маладых дэзарыентаваных людзей, якія жывуць у нездаровым грамадстве. Цяпер мне захацелася зрабіць што-небудзь іншае, бо яшчэ адзін такі фільм азначаў бы стагнацыю. І я вырашыў зняць нешта зусім непэадобнае, зусім не такое.

Я звярнуўся да настальгічнай тэмы: падзеі адбываюцца ў 1989 годзе. Гэта гісторыя сталення маладых хлопцаў. Я бачу ў ёй перш за ўсё нешта агульначалавечае, глабальнае, універсальнае. Героі толькі што скончылі школу — гэта ключавы момант у іх жыцці. Далей будзе даросласць, самастойнае існаванне. Паназіраць за ім з боку, вельмі блізка, вось у такім узросце, зразумець іх, прасачыць за іх наўнясоў і амбіцыямі, за іх марамі — дужа цікава. То-бок, перш за ўсё новы фільм — выказванне пра сталенне. А па-другое, гісторыя пра вельмі канкрэтны перыяд у жыцці ўсяго СССР, і ў прыватнасці Беларусі. Перыяд, які практычна ніяк не адлюстраваны і ніяк не прааналізаваны. Па меншай меры, у кіно. Сучаснага погляду на той час альбо няма зусім, альбо ён досыць прадурзаны. Ёсць такая незакрытая ніша, тэма, пра якую і хацелася пагаварыць.

— 1989 год — не самы адназначны момант у гісторыі, асабліва для ўспрымальнай моладзі. Чаму былі абраны менавіта ён?

— 1989 год я лічу вельмі важным у гісторыі СССР, якому на той момант заставалася існаваць крыху больш за два гады. Досыць цікава яшчэ тое, што мы валодаем інфармацыяй, якой не валодаюць нашы героі: мы ведаем, што вялікая краіна праз два гады распадецца, што жыць ім давадзецца ў зусім іншай будучыні, не ў той, на якую яны разлічвалі, не ў той, да якой іх, магчыма,

дае дадатковыя шанцы ўзнавіць яе больш дакладна. Гэта па-першае. А па-другое, ён дазваляе разважаць ужо з пазіцыі сённяшняга дня, рэфлексіраваць. Тое, што адбывалася трыццаць гадоў назад, шмат у чым вызначыла наступную гісторыю СССР, Беларусі, майго пакалення, і, магчыма, некалькіх іншых пакаленняў.

— Паводле апісання сюжэт вашай карціны падаецца даволі тыповым. Чым яна можа зацікавіць гледача?

— Я б сказаў, што сюжэт не тыповы, а хутчэй просты, што для мяне праблемай ніколі не з'яўлялася. Я прыхільнік мінімалізму і простых сюжэтаў. Яны такія толькі на першы погляд, а на самай справе ў іх можна ўбачыць асаблівую глыбіню. Вядома, калі захацець. Вяртаючыся да тыповасці: не магу адразу, ды нават

паразважаўшы, прыгадаць ні адной падобнай карціны, знятай у СССР, або на тэрыторыі былога СССР з такім жа дакладна сюжэтам. Фармальна ён можа быць падобным на камерцыйныя праекты Галівуда. У ім дастаткова

самы нераскрыты ў сучасным кіно час, і я думаю, што да фільма будзе цікавасць з большага па гэтай прычыне.

— Вы даўно не жывяце ў Беларусі, але дзеянні карціны адбываюцца менавіта ў БССР. Чаму?

— Так, я больш за дваццаць гадоў не жыву ў Беларусі, але, як ужо было сказана, гісторыя шмат у чым аўтабіяграфічная, і яна адбываецца якраз у той час, калі я яшчэ жыў тут. Зноў жа, паўтараючыся, гэта вельмі важны момант у летанісе СССР і постсавецкіх краін. Іншымі словамі, я бачу тут два пласты: гісторыя сталення асобных людзей і гісторыя краіны. Абодва пласты для мяне важныя. Можна, канешне, выбраць розную форму, розны час, але для мяне гэты час важны, таму што я яго ведаю. Для мяне выбар такой гісторыі быў абсалютна адназначным.

— Чаго, па-вашаму, не хапае беларускаму аўтарскаму кіно? З якімі праблемамі часцей за ўсё сутыкаюцца маладыя рэжысёры, і што б вы ім параілі?

— Беларускаму аўтарскаму кіно не хапае нахабства, смеласці, рашучасці, нейкага хуліганства і радыкалізму. І я маю на ўвазе не радыкалізм у нейкім палітычным ці ідэалагічным сэнсе. Многія маладыя рэжысёры глядзяць на Галівуд або на расійскую кінаіндустрыю і чакаюць, калі ім хто-небудзь прынясе грошай на вялікі праект, на магчымаць рэалізаваць сябе ў рамках індустрыі. Пры гэтым яны бачаць толькі плюсы і зусім адмаўляюцца бачыць мінусы. Але трэба разумець, што кінаіндустрыя ў Беларусі вельмі маленькая, для аўтарскага кіно ў ёй

Кадр з фільма «Як мы захочам» (2019).

тыповая завязка: маладыя людзі выбіраюцца на прыроду, дзе сутыкаюцца з вампірамі, пярэваратнямі і іншымі стварэннямі. Ну, гэта жанр такі — хорар. Нічога агульнага з тым наш фільм не мае.

Чым карціна можа зацікавіць? Вядома, залежыць ад канкрэтнага гледача, канкрэтнай аўдыторыі. Сённяшнім маладым людзям фільм можа быць цікавы тым, што ён

месца няма наогул, аўтарскае кіно па вызначэнні здымаецца па-за індустрыяй, у незалежнай зоне.

Я кажу перш за ўсё пра тое кіно, у якім працую сам — поўнаметражнае ігравое. У дакументалістыцы і ў анімацыі сітуацыя лепшая. А тое, што вельмі мала здымаецца поўнаметражных ігравых фільмаў — вялікі правал, і вялікая прэтэнзія да маладых рэжысёраў. Сённяшняя тэхналагічная рэальнасць зусім не такая, якая была дваццаць, пятнаццаць ці нават дзесяць гадоў таму. Цяпер для таго, каб зняць фільм, не патрэбна індустрыя, не патрэбна дарагая кінаплёнка, дарагія камеры, святло і ўсё іншае. Кіно можна зняць вельмі танна, практычна без грошай. Усё, што трэба, — ідэя і рашучасць яе рэалізаваць. На жаль, у большасці маладых рэжысёраў гэтага няма. А нешматлікія выключэнні толькі пацвярджаюць, што такія шляхі магчымы.

Аднак не трэба ўпадаць у іншую крайнасць і думаць, што калі ты зняў поўны метр без бюджэту, па-за індустрыяй, то ўсе фестывалі сустрэнуць цябе з распасцёртымі абдымкамі. Усё роўна трэба канкураваць з індустрыяй за ўвагу гледача. Бо ў любым выпадку ты знаходзішся ў становішчы андэрдога (у *слабой пазіцыі — заўв. рэд.*), дзе лепш рабіць што-небудзь, чым не рабіць нічога. Рабі, здымай, бо ты, па-першае, рухаешся наперад, ты чамусьці вучышся, а, па-другое, узнікаюць нейкія шанцы, магчымасці, што твой фільм дзе-небудзь убачаць. А калі ты будзеш проста сядзець і чакаць, пакуль у цябе нейкім мстычным чынам з'явіцца вялікі бюджэт на фільм, які ты і задумаў так, што на рэалізацыю патрэбна некалькі мільёнаў долараў, то будзеш чакаць вечно. Яшчэ бывае так: дзеяла заробку чалавек пачынае займацца нейкай відэавайнай «папсой», здымаць праекты, якія ён сам лічыць дрэннымі, непрыдатнымі. Мэта — перакачаць, а там, можа, нешта зменіцца... Гэта таксама шлях дастаткова спізкі. Невядома, ці зможаш ты звярнуць з яго.

Таму жадаю ўсім пачынаючым маладым рэжысёрам проста браць камеру, смартфон ці што заўгодна і здымаць — хоць такім спосабам рухацца наперад, калі няма іншых магчымасцей.

Гутарыла Кацярына ТАРАСАВА

Кадр з фільма «Тры тааварышы» (2020).

рыхтавалі сям'я і школа. Гэта надае ўсёй гісторыі, як я бачу, нейкую дадатковую тонкасць, далікатнасць.

Вядома, 1989 — не самы відэаважны час дзеяння, але тут ёсць адзін важны аўтабіяграфічны нюанс: я сам скончыў школу ў тым годзе. Няхай гісторыя і не з'яўляецца на сто адсоткаў аўтабіяграфічнай, але мой уласны досвед

паказвае, якімі былі іх равеснікі трыццаць гадоў назад. Умоўна кажучы, пакаленне іх бацькоў. Людзям, якія аддаюць перавагу аналізу, будзе цікава ўбачыць нейкія дэталі часу і, магчыма, гэта падштурне іх да роздзума. Можна параважаць, як той час узаемазвязаны з сённяшнім, як ён паўплываў на наша жыццё. У рэшце рэшт, перад гледачамі

Простыя рэчы

«Мастацтва — як сімфонія...»

Пейзажы, гарадскія краявіды, партрэты ўласных дзяцей і аўтапартрэты — сцены кватэры Людмілы Рублеўскай спрэс у карцінах. Аўтар большасці з іх — сама пісьменніца. З мастацтвам звязана яе першая адукацыя. Калі б абставіны склаліся піншаму, Людміла Рублеўская магла б стаць мастачкай. Захапленне жывапісам не пакідала пісьменніцу ніколі. Што яно дае ў пісьменніцкай працы, пра гэта — гутарка з карэспандэнтам «ЛіМа».

— Людміла, якім чынам мастацтва як хобі ўвайшло ў ваша жыццё?

— У 6 класе прыйшла займацца ў студыю ў гарадскі Дом піянераў, дзе выкладала вядомая ў мастацкіх колах Кацярына Мізіна. З тых часоў заўжды малявала. Былі нават думкі паступаць у мастацкае вучылішча. Але не была добра ўпэўнена ў сваіх сілах, каб пайсці па гэтым шляху. Са словам абыходзілася вальней — ніколі не задумвалася пра тэхнічныя моманты: рытмы, памеры, не трэба было вылічваць, як бачыцца твор. У мастацтве ж шмат рамяства, і ад прыроды настолькі вялікага таленту, каб абыйсці без школы, у мяне не было. Некаторыя адораныя мастакі і без школы маюць правільна. Думаю, навучылася б і гэтаму, але прыняла рашэнне паступаць у будаўніча-архітэктурны тэхнікум. Працавала пасля ў практна-канструктарскім бюро на «Гарызонце» — там была суполка творчай інтэлігенцыі з разнавыльным мысленнем — адтуль выйшлі вядомыя артыст, дызайнер. Некаторыя карціны ў мяне засталіся з тых часоў. Неякі час мя ўпрыгожвалі новую залу сталойкі пейзажамі: даволі вялікія карціны рабіліся метадам напылення. Эскізы, якія мы малявалі, павінна было зацвердзіць начальства — эскізы маіх роспісаў інтэр'ера завода «Гарызонт» і ўпрыгожваюць зараз маю кватэру.

Малявала і для сябе. Але пры гэтым усведамляючы, што я — не мастак, не маю школы. Таму вельмі здзівілася, калі мастацтвазнаўцы зацікавіліся маімі карцінамі — яны аднеслі мой жанр да ісінтана мастацтва і вызначылі яго як «гарадскі рамантычны прымітывізм».

Фота з асабістага архіва Л. Рублеўскай.

— Як наважыліся арганізаваць выстаўку?

— Мне прапанавалі, гэта было гадоў 20 таму. У Чырвоным касцёле, у фаятэатра «Зьніч». Запрасіла паўдзельнічаць Людзьку Сільнову — яна малое цікавыя акварэлі, і Марыю Вайцянонак з адметнымі мастацкімі фотаробатамі. Выстаўка адлюстроўвала экскурс у пісьменніцкую падсвядомасць.

— Што за сюжэты найбольш блізкія вам?

— Люблю рэплікі. Таму і ў літаратуры часта ўступаю ў постмадэрнісцкую гульню. Сярод карцін — партрэт Уладзіміра Караткевіча, «Вяртанне інфанты» — рэпліка на Веласкеса, «З'яўленне Чырвонага касцёла». Побач з касцёлам па сюжэце — постаць Брайгеля (страшна яго люблю) і крыжападобная птушка — чорны крумкач, які быццам раздзяляе плоскасць на дзве. Сымвал, які злучае два пласты: пачатак XX стагоддзя і брэйгелеўскую Галандыю часоў Адраджэння. І адначасова гэта — разрыў паміж дзвюма рэальнасцямі, які бы зазор, праз які

можна нешта пабачыць. А яшчэ крумкач — сымвал няўмольнасці часу... Карціна адлюстроўвае тую канцэпцыю, якую я спраўджаю ў сваёй творчасці: уяўленне беларускай культуры ў еўрапейскую і сусветную на роўных. Для мяне брэйгелеўскія пейзажы — на роўных з пейзажамі роднага Мінска. Мастацтвазнаўцам асабліва спадабаўся партрэт дзяцей на фоне беларускіх храмаў, а над імі — абрысы храма, які яны пабудуюць у будучым. Некалькі гадоў таму месяц жыла на востраве Готландзе — набыла там фарбы і паперу, штодзень залазіла на сярэднявечную красную сцяну і малявала чароўныя віды з натуры.

— Згадайце самую незвычайную гісторыю стварэння карціны.

— Аднойчы малявала нацюрморт на пару з малой дачкой, выбрала для яго рэчы: дызайнерскі падсвечнік з мастацкага салона, малітоўнік XIX стагоддзя, што купіла ў Кальварыйскага касцёла, і мак, які мне падарыла знаёмая пісьменніца са свайго лепшца. Гэтыя рэчы знаходзіліся ў нас дома. Аднойчы працавалі рабочыя, збіралі замоўленыя шафы. Потым адзін з іх прыйшоў і напрасіў аддаць яму мак, які ён пабачыў падчас працы... Давялося выкінуць той букецік...

— Што дае вам гэтае захапленне ды літаратурнай творчасці?

— Маліванне карцін для мяне як медытацыя, які падстава для нейкіх разваг. Момент радасці і адасабнення, тое, што ўзвышае: о! атрымалася! і гэта магу! Да таго ж, спрыяе візуалізацыі. Калі была падлеткам, пісала прыгодніцкія раманы: брала паперу, складала як кніжачку на дзве часткі і на адным баку малявала ключавую сцэну — дынамічную ілюстрацыю, потым пераварочвала і дробным почыркам пісала раздзел. Калі вучылася ў Літінстыцце — таксама ўсе маргіналі былі ў сюррэалістычных малюнках. Малявала сваіх герояў, каб больш ясна іх апісаць.

— Часты «госць» на вашых работах — анёл. Як прыйшлі да веры?

— Расла я ў часы ваўнянчых атэзму, але да Бога прыходзіла сама: праз атэістычную літаратуру, якой выдавалася шмат. Любіла чытаць кнігі, дзе крытычна

тлумачылася Біблія. Да самой Бібліі доступу не было — таму з атэістычных хрэстаматый і знаёміліся з біблейскімі сюжэтамі. Зацікавілася і захацела ведаць больш, так і далучылася да веры. Пахрысцілася ў сталым узросце.

— А ці праўда, што кожны твор мае сваю энергетыку, якая ўплывае на чалавека?

— Сапраўды. Таму і маю той свет, у якім мне камфортна і гарманічна, дзе ёсць трапяткая трывога чакання. Бывае, што на выстаўках побач з некаторымі карцінамі адчуваю сябе вельмі некамафортна, як паранена. Карціна можа ўяўляць сабой нейкі бяскрыўны нацюрморт з ялыкамі, але энергетыка цябе проста вынесе... Гэта алхімія мастацтва. Гаворка тут не пра сюжэт карціны, а пра фарбы, аб'ёмы і кантрасты. Згадаць карціны Царфіна — там няма фігураў і ўнасці, не разумела, што намалывана, але ўплыву настолькі моцны, што пасля сузірвання кожнай з іх адчуваеш у сабе змены.

— Ці ёсць любімыя мастакі?

— У юнацтве быў час, калі хадзіла ў мастацкі музей, каб паглядзець на карціну Ге «Пацалунак Юды». Паўны час захапілася імпрэсіяністамі. Падабалася іх жыццятворчасць у спалучэнні з карцінамі. Страшна люблю класічны мастацтва: Дзюрэр, Брайгел, Босх. У Амстэрдаме мы з мужам адзіныя ў групе пайшлі ў музей Ван Гога — якая то была радасць і ўзрушэнне! Хваравітага на павярхоўным узроўні, але ад доўгага сузірвання застаецца адчуванне трывожнай любові да жыцця: жоўты колер і напружаны ультрамарын — туга па нечым вышэйшым, любоў да жыцця і любаванне ім! Вельмі падабаўся Бёрдслей — той выпадак, пра які гавораць «прыцягненне агіднага» — хочацца глядзець, хоць потым і застаецца хваравітае паслясмачча. Гэтая плынь — ар-дэко, тая эпоха, ментальнасць: скокі смерці, руіны, туман, докаданс — усё ёсць і ў маіх творах. Але няправільна засяроджвацца на нейкім адным напрамку і прымаць толькі аднаго мастака, таму што мастацтва — як сімфонія. І нельга сказаць, што ты любіш толькі адзін інструмент, адну партыю...

Гутарыла Яна БУДОВІЧ

зваротная сувязь

Якая дарога вядзе ў рай

У «Радыебібліятэцы» на канале «Культура» Беларускага радыё слухайце эсэ з кнігі Янкі Сіпакова «Зялёны лісток на планеце Зямля». Празачныя творы кароткіх форм чакаюць слухачоў у праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вачэрнім эфіры выхадных.

У праграме «Радыеаўдэа плюс» у суботу і нядзелю выйдуч дзве часткі радыёспектакля «Дарога ў рай» па п'есе Георгія Марчука (да 75-годдзя акцёра, заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Мішчанчука).

Па выхадных гучыць «Дзіцячы радыеаўдэа». На гэты раз яго прыхільнікі пачуюць пастаноўкі «Гном Гномыч, Разынка і іх сябры», «Пеця Башмакоў у чароўнай краіне», а таксама афганскую і нарвежскую народныя казкі «Чалавек і шчасце», «Чаму мора салёнае». Чытанні для маленькіх ладзяцца таксама па буднях у межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемльвія». У яго межах слухайце пра апошнія

прыгоды герояў казкі Паўла Місько «Прыгоды Бульбобаў», а таксама першыя старонкі кнігі Івана Юркіна «Маша і яе сябры». Штовечар у 21:00 гучыць «Вячэрняя казка».

Для аматараў паэзіі па выхадных выходзіць праграма «Прачутым радком», якая гэтым разам прапонуе вершы Аляксея Зарыцкага.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара штогтыднёвага «ЛіМа».

У нядзелю ўвазе слухачоў — праект Навума Гальпяровіча «Сюжэт для вечнасці». Госць эфіру радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы», што гучыць у нядзелю і сераду, — пісьменнік, журналіст Валеры Галець.

Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і сацыяльных сетках.

9 жніўня — 85 гадоў з дня нараджэння Яўгена Міклашэўскага (1936—2010), паэта, празаіка, перакладчыка.

10 жніўня — 225 гадоў з дня нараджэння Ігната Легаковіча (1796—1867), беларускага і польскага паэта, педагога.

10 жніўня 85-годдзе адзначае Мікола Навіцкі, літаратуразнаўца, перакладчык, крытык, паэт.

10 жніўня 50-годдзі юбілей адзначае Ірына Рымарова (Рымарова-Шапо), актрыса.

11 жніўня — 165 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Дабравольскага (1856—1920), беларускага і расійскага этнографа, фалькларыста, краязнаўца, лексікографа, публіцыста.

11 жніўня — 95 гадоў з дня нараджэння (1926—2020) Віктара Гур'ева, спевака, заслужанага артыста БССР.

12 жніўня — 110 гадоў з дня нараджэння Клаўдзіі Калітоўскай (1911—2002), артысткі балета, педагога, заслужанага дзеяча культуры БССР.

12 жніўня 70-годдзе святкуе Валеры Няхай, член Саюза пісьменнікаў Беларусі.

13 жніўня 80-годдзі юбілей адзначае Міхаіл Грышчанка, артыст балета.

13 жніўня — 70 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Лышчыка (1951—2011), скульптара.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяснін Барсукоў
Віктар Гардзеі
Уладзімір Гішамедаў
Вольга Дадзімава
Жаўна Запарыцкая
Анатоль Казлоў
Анатоль Крайдзіч
Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Віцаслаў Нікіфару
Мікалай Чарнігін
Іван Чарота
Іван Шэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галуны рэдактар — 325-85-25
намесні галоўнага рэдактара — 377-99-72, 224-66-74

адказы сакратар — 377-99-72
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98
аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісны індекс:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальныя льготны для настаўнікаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб здзяжраўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»
Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРПЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку
05.08.2021 у 11.00
Ум. друку арж. 3,72
Наклад — 653

Друканне Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 2050
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Рукпілісны прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэзюмуюцца.
Паўнамоцтва на выданне зыхаванні аўтару публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.